

» C E Ļ Š «

laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

III gads.

Redaktors: māc. G. Šaurums.

Redakcijas kollēģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, doc. Dr. A. Freijs, māc.
P. Dettlavs.

1937.

Izdevēja: E v.-L u t. B a z n i c a s v i r s v a l d e.

I. Vispārīgi raksti:

	Lapp.
Dir. māc. A. Voitkus — Droša pārlicība	1
Doc. Ed. Zicāns — Tulkojumi no Vecās derības	3
Prof. K. Kundziņš — Jaunās Derības jaunais tulkojums . . 7,	81
A. Vītols — Latviešu reliģiskā īpatnība un kristianisma latvis-	
košanas iespēja	13
Prof. Dr. L. Bērziņš — Garīgās dzejas kopšana 17,	84
Māc. E. Sarkanbārdis — Baznīcas darbs pie bērniem 24, 106,	165
Prof. V. Maldonis — Gribot negribot jājautā 30,	110
P. Rozenbergs — Vēlreiz par garīgo amatu	33
Prāv. A. Jaunzems — Lieldienu cilvēki	73
Prof. P. Dāle — Kas ir cilvēks	75
Vec. doc. Dr. Ed. Zicāns — Reliģiskās un ētiskās noskaņas lat-	
viešu rakstniecībā pasaules uzskatu mijkrēsli	90
Māc. D. K. Freudfelds — Lutera attīstības problēma līdz	
1517. g. jaunākajā teoloģijas literatūrā 102,	161
Prof. V. Maldonis — Vasaras svētku aicinājums	141
Doc. Ed. Rumba — Kristus un draudze	144
Vec. doc. Ed. Zicāns — Reliģiskais prieks Vecajā derībā 152, 207,	288
Prāv. Dr. V. Sanders — Kas ir mūsu alga	205
Stud. theol. I. Bērziņš — Reliģiski elementi Jāņa Mediņa dzeju	
krājumā Varenība	214
Prof. Dr. L. Bērziņš — Kristīgi reliģiski momenti latviešu	
tautas dzejā	222
I. V. Ilsters — Bārbeles draudze un baznīca	229
Cand. hist. A. Kleppers — Zonntāgs kā mācītājs-spreidzotājs 232,	295
Māc. P. Apkalns — Pļaujas svētkos	269
Prof. L. Adamovičs — Pareizais atstatums	271
Prof. V. Maldonis — Oksfordas oikūmeniskā konference 1937.	
gada 12.—26. jūlijam	273
Skol. K. Meiers — Vēl kāds 42 psalma tulkojums	294
Doc. Alb. Freijs — Vai Rudolfs Blaumanis bija reliģiōzs? . 299,	369
Māc. I. Ozols — Ziemas svētki — mūsu sirds ilgu piepildījums .	333
Prāv. K. Avots — Prāvesta K. Kundziņa piemiņai	337
Māc. E. Pavašars — Prāvesta Dr. theol. h. c. Kārļa Kundziņa	
raksturojums	338
Prof. I. Rezevskis — Ko sniedz mums teksta kritika Jaunās	
Derības izpratnei?	341
Priv. doc. F. Treus — Dziesmas par Jahves kalpu un ciešanas	
stāsti evaņģēlijos	355
Likumība un novirzība dabā un cilvēka dzīvē	362
Prof. L. Adamovičs — Personas, fakti un nolūki	375
L. Čuibe — Kāds Jēzus evaņģēlija pārpratums	385

II. Skola un paidagoģija.

Māc. V. Osis — Rīta lūgšana pamatskolā	37
Stud. paid. Z. Lindersone — Nedarīsim pāri nevienai dzīvai radībai	43
Aleks. Upīte — Tēvs vai māte	114
Fr. Zālītis — Kronvalda Atis kā latviešu nacionālās audzināšanas pamatu licējs	171
Stud. paid. I. K. — Reliģijas mācības stunda pamatskolas pirmajai klasei	180
Prof. K. Kundziņš — Kad dzīves pamati irst	241, 310
Stud. theol. B. Kasars — Kopīgs visu klašu rīta svētbrīdis un ticības mācības stunda 3. pamatskolas klasē	246 314
Māc. K. Bilzēns — Ticības mācības stunda	393

III. Grāmatu apskats.

58, 130, 190, 259, 324, 398.

IV. Chronika.

64, 131, 195, 263, 327, 404.

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI UN GARA DZĪVEI

№ 4

Jūlijs/Augusts

1937. g.

Prāv. Dr. V. Sanders

Kas ir mūsu alga?

Mat. 20, 1—16.

Līdzībai par vīnkalna strādniekiem nav tik daudz laicīga, kā garīga nozīme. Jēzus ņēmis vielu no ikdienišķās dzīves, lai pielietotu to savai mācībai. Viņa nolūks ir rādīt, kāda ir garīgā-religiskā un morāliskā dzīve. Viņš paskaidro, ka garīgā dzīvē nemēdz skatīties uz algu vai atmaksu ~~tas~~, kā to dara laicīgā dzīvē, kas pelna dienišķo maizi. Jo tur mūs interesē dienas alga — grasis. Bet kas ir šis grasis vai atalgojums garīgā dzīvē?

Padomāsim: ja mīlam savu tuvāku un darām viņam labu, vai baudām ar viņu kopējo laimi, vai tad prasām par to kādu algu? Vai tad mums vajadzīgs par to kāds grasis? Jeb, ja nākam dievnamā un dzīvojam pēc Dieva prāta, vai tad prasām par to kādu atmaksu no Dieva? Jeb, vai domājam, ka tādēļ, ka nākam dievnamā un mūsu kaimiņš nenāk, mēs esam taisnāki un stāvam Dievam tuvāki, ka varam no viņa vairāk ko izlūgt, nekā citi? Bet, ja nu mūsu kaimiņš atgriežas vienpadsmitā stundā vai viņš ir sliktāks, kad Dievs viņam parāda žēlastību?

Redzams, mēs nepareizi domājam — garīgā dzīvē nav tāds darbs, par kuŗu mums maksā. Mēs taču nedabūjam nekādu atmaksu, kad strādājam sabiedriskā laukā un esam tur priekšsēdētāji, sekretāri. Mums tur neviens nekā nemaksā, bet mēs tur arī nemaz neejam, lai kaut ko nopelnītu. Tāpat, ja izpildām savu pienākumu, mēs neprasām, kas mums par to būs.

Mēs izpildām savu pienākumu vienkārši tādēļ, ka tas mūsu pienākums. Mēs darām labu, lai labu darītu, neprasdami, vai saņemsim par to pateicību, atzinību, jeb ne, vai mūs par to slavēs, daudzinaš, pasniegs balvas, jeb ne. Vai nav viena alga, vai tādā gadījumā mūs atzīst vai neatzīst? Vai nav labāk palikt par klusu darbinieku, klusu labdari un ziedotāju, nekā kliegt un bazunēt: redzi, ko es esmu darījis labu! Labāk, lai notiek mūsu dzīvē tā, kā Jēzus sacījis — „lai tam kreisā roka nezina, ko labā dara.“ Jeb ko mēs sacītu par tādiem cilvēkiem, kas apmeklē kādu slimnieku, aiznes viņam kādu dāvanu, izsaka viņam līdzjūtību un iepriecina ar mīļiem, siltiem vārdiem un pēc tam domā, vai man neatleks kāds labums, vai es kaut ko neiegūšu? Diemžēl ir tādi cilvēki.

Persiešu leģenda stāsta par bagātu tirgotāju Asanu. Noslēdzot gadu, viņš lasa sarakstīto pārskatu par saviem labiem darbiem. Tur viņam atzīmēts, cik zelta viņš devis dievnamam, cik sudraba priesteriem, cik atvēlējis visādiem svētkiem. Tad pēdīgi vēl piemetināts, ka viņš katru nedēļu licis aizvest maizi kādai atraitei, lai viņa varētu uzturēt savu bāreni. Lasot pārskatu, viņam aiz muguras pēkšņi izšaujas kāda roka un visu to, ko viņš uzrakstījis, nodzēš tā, ka paliek tikai pēdējais teikums. Dusmīgi viņš apgriežas un skatās kas viņam izjaucis šo patikamo brīdi, lasīt par saviem labiem darbiem. Viņš redz garu savā priekšā, kas viņam saka: viss tas nekur neder, kad tu domā ar to mantot kādu labumu; tik tas mazumiņš, uz kuŗu tu nekādu vērību neesi griezis, — ka tu tai atraitei maizes kumosu licis pasniegt — ir kam vērts.

Lūk, cik tomēr nepareizi cilvēki spriež un vērtē! Daudzi cerē garīgā dzīvē gūt kādus labumus, kādu peļņu. Veltīgas domas un cerības! Garīgā dzīvē nekā nevar izpelnīties. Katra lieta, katrs darbs tūlīt zaudē savu vērtību, tikko sāk iekārot kādu labumu, tikko dzenas pēc kādas algas. Veltīga iekārošana un dzišanās! Par to, ka mums ir laba sirds, labi darbi, ka varam būt laipni un mīļi, mums nav vajadzīga maksa. Kas citādi domā, maldās. Garīgā dzīvē nav tādas lietas: jo viss, ko mēs darām no mīlestības, no labās sirds, ir vērtīgs pats par sevi. Vai mūs tādēļ cildina jeb ne, nekrīt svarā, kad tikai mums pašiem ir skaidra atziņa par to, ko mēs darām. Dieva valstībā

neprasa, cik tu esi nopelnījis. Tādēļ var būt arī tas strādnieks Dieva valstībā, kas atnāk vēlu. Bet viņš tomēr atnāk, viņš atgriežas pie ticības. Vai viņu par to var nosodīt un neatzīt, ja viņš sāk daudz vēlāk? Ja viņš top par Dieva valstības darbinieku no pirmās dienas, vai viņu var atstumt? Taču nē. Arī tad ne, ja viņš agrāk bijis ļauns, bet tagad kļuvis labs, ja viņš agrāk citu ceļu staigāja, bet tagad atgriezies pie patiesības un taisnības. Mēs tādām tikai varam sniegt roku un sacīt: paldies Dievam, ka tu esi atgriezies un nācis pie ticības. Jo Dieva valstība ir tāda, ka tanī tā saucamā alga ir mūžīgā dzīvošana Dievā, priekā un mierā viņā. Tas ir tas grasis, ko mantojam, ja skaidru dzīvi dzīvojam un Dievam kalpojam.

Nav jāaizmirst, ka Dievs nav vis tāds darba devējs, kā vīna kalna īpašnieks, kas aicinājis darbā, lai mēs ko nopelnītu. Ne tamdēļ mēs turamies pie Viņa, lai Viņš mums kaut ko atmestu. Tā nav garīgā dzīvē. Bet gan izšķirošs un īpatnējs garīgā dzīvē ir: mūsu sirds, mūsu domas, mūsu ticība, mīlestība t. i. viss iekšējais, dvēseliskais cilvēks.

Jēzus stāstīdams šo līdzību, aicinājis uz jaunu garīgu dzīvi. Tā dzīvojot, mēs varam mantot dvēseles mieru, prieku un svētību. Tā arī būs mūsu alga šeit virs zemes un mūžībā.

Doc. D. E. Zicāns

Reliģiskais prieks Vecajā derībā.

(Turpinājums.)

Ir tiesa, ka šis svētku apraksts nezīmējas uz vecākiem, bet uz jaunākiem laikiem, apm. uz Jēzus laikmetu, tomēr viņā saskatāmi senie priekšmeti un senie rīki, kas vedami sakarā ar augšā aprakstīto svētku seno nozīmi. Var domāt, ka svētku sajūsma senos laikos nebūs bijusi mazāka. Labu liecību par to, cik augstu šinīs svētkos situši reliģiskā entuziasma vilņi, dod mums svētku liturģija, jau minētais 118. psalms, sevišķi viņa beigu daļa. Svētku dalībnieki pārdzīvoja to, ko izsaka šī psalma 24. p.: Šī ir tā diena, ko Jahve ir sagatavojis, priecāsimies un līksmosimies tanī. —

VI. Kā rudenī Lieveņu svētki, tā pavasarī Pesach-masotsvētki piederēja pie ievērojamākiem isrāēliešu svētkiem. Pēdējie svinēti pavasaros, kad diena un nakts ir vienā garumā, pirmā pilnā mēneša naktī (15. nīzāns).

Jau svētku nosaukums rāda, ka šinis svētkos apvienoti divēji seno isrāēliešu svētki. Pesachsvētki ir seni pirmdzimušo ziedošanas svētki, un viņu pirmatnējā baze meklējama nomādu dzīves laikmetā. Massotsvētki, jeb neraudzētās maizes svētki, turpretim ir zemkopju svētki, kas svinēti plaujas laika sākumā, kad dievībai nodoti pirmie lauku augļi. Abiem svētkiem apvienojoties vienos, kas ilgst septiņas dienas, Pesachsvētkiem veltīta pirmā svētku nakts, kad jūdi ēd Lieldienas jēru, Massotsvētkiem turpretim pārejais svētku laiks.

Asiriešu-babiloniešu valdības laikā šie svētki ieguva sevišķu nozīmi. Isrāēlieši bija spiesti gada sākumu pārceļt no rudens uz pavasari. Par pirmo mēnesi sāka skaitīt nīzānu jeb abīb mēnesi (aprīli), turpretim Lieveņu svētku mēnesis tišri (oktobris) tika skaitīts par septīto mēnesi. Ar gada sākuma pārceļšanu uz pavasari Pesachsvētkiem vajadzēja iegūt jaungada nozīmi ar jaungada rituālu un ceremoniālu un kā Jahves svētkiem izvirzīties pirmajā vietā. Deuteronomijs, kas šinī laikā izcēlies, tiešām nostāda Pesachsvētkus pirmajā vietā (Deut. 16, 1 sek.) un cenšas tos padarīt par tempļa svētkiem, pavēlējams tos svinēt Jerūzālemē (Deut. 16,5). Tomēr šī laikmeta reformātoru pūles ir bijušas veltīgas. Pa daļai aiz opozīcijas pret svešu varu, pa daļai tādēļ, ka kulta ierašas tautā dziļi iesakņojās, tauta nav pieņēmusi viņu priekšlikumus. Priesteru kodeks, kas ir jaunāks par deuteronomiju, piekāpjas pret senām ierašām (Ex. 12, 3—14). Baznīcas gadu jūdi vēl tagad skaita no septītā mēneša, un Pesachsvētki vienmēr ir bijuši kā senos laikos vairāk mājas un ģimenes nekā tempļa svētki.

Pirmatnējā svētku nozīme tomēr nav varējusi uzglabāties. Jau Deuteronomija laikā ir nostiprinājies uzskats, ka Pesachsvētki svinami par piemiņu isrāēliešu iziešanai no Ēģiptes. Sakarā ar to lielo nozīmi, kādu šim faktam piešķir vēlākie laiki, ir augusi arī Pesachsvētku nozīme. Isrāēlieši šinis svētkos svin savas tautas glābšanas svētkus no ēģiptiešu varmācības un līdz ar to Jahves uzvaras svētkus un savas tautas dzimšanas

svētkus, jo iziešana no Ēģiptes pēc jūdu ieskatiem ir nepieciešams priekšnoteikums vēlākai tautas attīstībai un labklājībai.

Šis uzskats par svētku nozīmi nosaka arī svētku raksturu. Arī Pesachsvētki pauž lielā mērā isrāēliešu reliģisko prieku. Svētku mītu par iziešanu no Ēģiptes jau senos laikos stāstīja katrs nama tēvs saviem piederīgiem pie svētku mielasta. Tas notiek arī vēl tagad. A. Jeremias stāsta, ka uz viņu ļoti lielu iespaidu Pesachsvētku svinībās kādā žīdu ģimenē, kurās viņš piedalījies, atstājis moments, kad viens no dēliem piecēlies un svinīgi griezies pie tēva ar jautājumu: tēvs, kādēļ mēs svinam šos svētkus? — Atbildēdams uz dēla jautājumu, tēvs piecēlies un ritmiski dziedošā tonī cēlis savai ģimenei priekšā stāstu par izglābšanu no „bēdu maizes“, pēc kam visa ģimene dziedājusi 114. psalmu par iziešanu no Ēģiptes. Beigās ģimenes locekļi apsveikuši viens otru ar saucieni: nākošu reizi Jeruzālemē.¹⁾ Pesachsvētkos tiek dziedāti arī vēl citi psalmi, kas pauž šo svētku prieku. No tiem atzīmējami sevišķi 113.—118. Pēc vēlāku laiku noteikumiem²⁾ Pesachsvētkos priekš svētku mielasta dziedami 113.—114. un pēc mielasta 115.—118. psalmi. Šīs dziesmas apdzied izglābšanu no Ēģiptes un slavē Jahvi, visas pasaules kungu. Starp tām atrodas arī slavenā jau minētā svētku liturģija, Ps. 118.

Jūdu bauslības noteikumos paredzēti svētceļojumi uz Jeruzālemi trīs reizes gadā: Lieveņu svētkos, Pesachsvētkos un Šabuot jeb nedēļu svētkos. Šie pēdējie tā tad arī pieder pie lielajiem isrāēlšu svētkiem. Viņu nozīme tomēr mazāka, un arī svētku laiks ilgst tikai vienu dienu. Šabuot svētki svinēti septiņas nedēļas pēc Pesachsvētkiem. Laiks no Pesachsvētkiem līdz Šabuotsvētkiem Kanaanā ir labības ievākšanas laiks. Tas ir vispārīgs prieka laikmets, un arī svētkiem šī laikmeta beigās ir priecīgs raksturs. Deuteronomijs par Šabuot svētkiem nosaka:

„...tev būs Jahves, tava Dieva, priekšā priecīgam būt, tev, tavam dēlam un tavai meitai, tavam vergam un tavai verdzenei, levītam, kas uzturas tavā dzīves vietā, svešiniekam, bārim un atraitnei, kas dzīvo tavā pajumtā.“ (Deut. 16, 11).

¹⁾ A. Jeremias, Jüdische Frömmigkeit. 34.

²⁾ Tolm. Pesachim. 47 sek.

Kā atbalss no šo svētku senajiem rītiem uzskatāma ieraša greznot mājas un sinagogas šinis svētkos puķēm, kas vēl tagad pie jūdiem sastopama.

Arī pārējiem svētkiem ir priecīgs raksturs. Marta mēnesī jūdi svin priecīgos Pūrīmsvētkus. Jūdu tradīcija (Ēsteres gr.) stāsta, ka šie svētki svinami par piemiņu jūdu izglābšanai no bojā ejas persiešu varas laikā. Kad jūdi izglābti, tad pie viņiem valdījusi liela svētku sajūsma un prieks (Ēst. 8, 17). Pēc tam katru gadu svinēta izglābšanās atceres diena ar tādu pašu prieku un sajūsmu (Ēst. 9, 20—22, 29 sek.). Pēc būtības šie svētki laikam gan pieskaitāmi pavasaļa gaismas uzvaras svētkiem.¹⁾ Tādā gadījumā svētku saucienos „Nolādēts lai ir Hamans, svētīts lai ir Mardochajs“ izskan prieks par ziemas aizdzīšanu un pavasaļa uzvaru.²⁾

Pūrīmsvētkiem pēc nozīmes līdzīgi ir Chanukasvētki 25. decembrī. Par vēsturisko iemeslu šiem svētkiem tiek minēta tempļa jauniesvētīšana Jūdas Makabeja laikā 165. g. pr. Kr. Siriešu ķēniņš Antiochs bija sagānījis Jeruzāleles templi, ziedodams tur svešiem dieviem. Kad Jūda Makabejs uzvarēja siriešus, tad Jahves kults templī tika atjaunots. Tā arī šie svētki tradīcijas sankcionēti kā prieka svētki. Senos laikos tomēr svētku svinēšanas iemesls bijis cits. Svētku datums, nosaukums³⁾ un arī rīti rāda, ka Chanukasvētki ir senie saulgriežu svētki. Šinīs svētkos valda gaviļes un prieks, kā Lieveņu svētkos (sal. II. Makab. 10, 6—19). Svētkos tiek iededzinātas sveces kā gaismas simbols, tādēļ Fl. Jozefs šos svētkus nosauc par „fōta“ (Antiquit. XII. 7, 7).

Bez svētkiem isrāēliešiem ir arī citas svinamās dienas. Vecajā derībā bieži minēti jaunie mēneši un sabats. Jaunie mēneši bija gaismas atjaunošanās svētki. Tos svinēja, kad pie debesīm parādījās jaunā mēness sirpis. Jaunā mēness parādīšanos apsveica ar gaviļu saucienu „hilāl“, no kā cēlies vārds hallelūjā — halle-lū-jah — gaviļējiet par Jahvi. Lieveņu svētki arī nereti nosaukti pēc šī gaviļu sauciena par hillulīm.

1) Sal. J. Benzinger, Hebr. Arch. 393 sek.

2) Sal. A. Jeremias, Jüdische Frömmigkeit 32.

3) Chonukā svētki-Chanōka svētki. Chanōks ir saules varonis.

Arī sabatam ir priecīga noskaņa. Sabats, kā zināms, ir pilnīga miera diena. Sabata apsveikšanu A. Jeremias uzskata par tipisku jūdu dievbijības iezīmi.¹⁾ Tā notiek kā privātos namos, tā arī sinagogās. Par sabata sagaidīšanu sinagogā A. Jeremias raksta: „Ārkārtīgi pievilcīga ir sabata apsveikšana sinagogā sabata priekšvakarā pēc zvaigžņu parādīšanās. Tā noslēdzas ar deviņās meldijās variēto dziesmu „Leka dōdi“ — Nāc, mīlais, pretī līgavai, saņemsim sabatu. — Draudze pie tam sāk ritmiski kustēties, un arvien vētraināki kļūst dziesmas ritmi. Beidzot viens otru apkampj ar vārdiem: „Šabbes, šabbes, gut šabbes“.

Tādā kārtā var teikt, ka prieka gars tiek uzturēts visā jūdu baznīcas gadā, viņa sabatu, mēnešu un gada svētku ritmā un ar to saistītos priekšstatos un draudzes pārdzīvojumos. Bauslība nosaka, ka isrāēļietim jābūt priecīgam „sava Dieva priekšā“. Pie tam viņa prieks nav tikai garīga tīksme: isrāēļietis savos svētkos notur bagātīgus mielastus kopā ar saviem piederīgiem sava Dieva priekšā, uzved kultiskas dejas, rīko dažādus simboliskus aktus un procesijas. Neraugoties uz to, isrāēļietis jūtas sabiedrībā ar savu Dievu, un viņa svētku līksme uzskatāma par reliģisku prieku.

Aplūkodami seno isrāēļiešu svētku ierašas ģimenē un templī, atrodam, ka reliģiskais prieks, kas še paužas, motivēts ar tiem reliģiskiem priekšstatiem, kuŗi nosaka pašus svētkus un viņu svinības. Svētku prakse tomēr nevarēja ikreizes palikt teorētisko uzskatu augstumos. Radās pārspīlējumi, kas nereti noveda no cildenā līdz nožēlojamam, no svinīga mielasta paša Dieva sabiedrībā līdz iereibušu cilvēku orgijai, no svētas dejas līdz karnevāla tracim, no svēta prieka līdz vulgārai izpriecai. Jau minēts, ka vecos laikos tempļa svētkos piedalījās vīrieši un sievietes. Vēlāk sievietes bija jāšķir no vīriešiem, lai svētku prieki netaptu piedauzīgi. Ka kulta mielasti bijuši stipri jautri, uz to aizrāda vairākas vietas Vecajā derībā. Plašāku svētku orgiju attēlojumu atrodam stāstā par zelta teļu (Ex. 32). Ārons pagatavojis dieva tēlu, izsaucis Jahves svētkus, izdarījis ziedojumus, bet tauta „sēdusies ēst, dzert un cēlusies liksmoties“.

¹⁾ A. Jeremias, Jüdische Frömmigkeit. 37.

Dzīru troksnis bijis tik liels, ka Josua, tuvodamies ar Mozu no-
metnei, noturējis to par kara troksni. Mozus auss tomēr bijusi
vērīgāka. Viņš teicis: tā nav ne uzvarētāju kliegšana, ne uz-
varēto brēkšana, bet tas ir dzīru troksnis. Kad abi nonākuši
pie nometnes, tad ieraudzījuši, ka tauta dejo ap zelta teļu. Je-
rūzālemes tempļa svētki bijuši dažkārt ne mazāk trokšņaini.
Raudu dziesmu sacerētājs stāsta, ka kaldieši pēc Jerūzālemes
ieņemšanas templi sacēluši tādu troksni, kāds bijis templī svēt-
ku laikā (Raudu dz. 2, 7; sal. arī Ps. 42, 5). Nechemijas grāmatā
atrodam piezīmi, ka Jerūzālemes mūru atjaunošanas svinībās
nevien vīri, bet arī bērni tā gavilējuši, ka Jerūzālemes troksnis
bijis tālu dzirdams (Nehem. 12, 43). Tādi pārspilējumi top sa-
protami, ja novērojam, ka senatnē svētku priekiem bija stipri
materiāla daba, ka tie bija saistīti ar kultiskiem mielastiem, de-
jām, akrobatiskiem trikiem un pat reibinošu dzērienu lietošanu.

Smalkjūtīgai reliģiskai apziņai rupjie prieki nebija panesa-
mi, tie likās pat piedauzīgi un bezdievīgi. Tā dzirdam jau senat-
nē pret tiem protestus no praviešu puses.

Hozeja 8. gadu simtenī spriež par isrāēliešu svētkiem bar-
gu tiesu. Runādams par sodu, kas sagaida atkritēju tautu, viņš
saka Jahves vārdiem:

Es darišu galu viņas priekiem, viņas svētkiem, viņas jau-
niem mēnešiem un sabatiem un visiem viņas svētku laikiem
(Hos. 2, 13).

Kādā citā vietā viņš Lieveņu svētkus apzīmē par Baala
svētkiem un šo svētku priekus par atkrišanu no Jahves (Hos.
9,1).

Vēl asāki pret isrāēliešu svētku priekiem uzstājas Āmoss:

Es nīstu, nicinu jūsu svētkus,
Es negribu ost jūsu svētku sapulces,
(Ar ja jūs man dedzināmos ziedus nesat)
Jūsu dāvanas man nepatīk,
Jūsu trekno teļu ziedus neuzlūkoju.
Nost no manis ar savu dziesmu troksni,
Jūsu harfu skaņas es negribu dzirdēt.
Lai plūst tiesība kā ūdens
Un taisnība kā neizsīkstoša upe.

Ir iespējams, ka šie vārdi teikti kādos Lieveņu svētkos svētku dalībniekiem, jo uz tāda fona tie vislabāki saprotami. Pravieti neapmierina ne ziedi, ne svētku dziesmas, ne mūzika, ne arī kulta akti, kā pazīstamā libācijas ceremonija. Viņš grib, lai ūdens vietā plūstu „tiesa un taisnība“. Reliģiskam priekam jāraisās vaļā no materiālās bāzes un jāmeklē garīgi pamati.

Hozeja un Āmoss uzstājās Ziemeļu valstī. Dažus gadu desmitus vēlāk Jezaja līdzīgu spriedumu izsaka par Jeruzālemes kultu:

Nest tukšus ziedojumus!

Kvēpināšana — tā man ir riebeklis!

Jaunais mēnesis un sabats, sasaukt sapulces —

Es nevaru vairs: blēdība un svinība.

Jūsu jaunus mēnešus un svētkus nīst mana dvēsele,

Tie man ir par nastu,

Es esmu noguris tos panest. (Jes. 1, 13—14.)

Jezaja rāda arī kādu citu augstākā mērā nepievilcīgu ainu. Tempļa pagalmā Jeruzālemē pēc kāda ziedu mielasta priesteri un pravieši „ieskurbuši no vīna un grīļojas no stipriem dzērieniem“ pat pie savu amata pienākumu izpildīšanas, bet „visi galdi piesplauti līdz pēdējai vietai“. Ieskurbušie stīvām mēlēm lalinādami „zav la zav kav la kav“¹⁾ cenšas izsmiet Jezaju, kas viņu rīcību nosoda un pasludina Dieva sodu (Jes. 28, 7 sek.).

Nav teikts, ka šī aina būtu ņemta no kādiem svētkiem, tomēr tā labi rāda, cik tālu varēja noiet „līksmība Dieva priekšā“. kas stāvēja sakaros ar bagātīgiem mielastiem. No otras puses ņemot, šie mēs arī redzam, kā pravieši reaģēja uz sava laika kultisko prieku pārspīlējumiem. Ar augstāku dievatziņu top neizbēgama kulta iestādījumu kritika. Prieki, kam nododas lielais pūlis, praviešiem šķiet mazvērtīgi, tiek meklēti jauni reliģiskā prieka avoti.

(Beigas sekos.)

1) Šo vārdu nozīme nav droši zināma. Visticamāks ir uzskats, ka viņi apzīmē ieskurbušu cilvēku lalināšanu.

Stud. theol. J. Bērziņš

Reliģiski elementi Jāņa Medeņa dzeju krājumā Varenība.

Lielā ievēriība, ko radījusi Jāņa Medeņa godalgotā dzeju grāmata Varenība, pamudināja mani nākt atklātībā ar šo mazo rakstu, kuŗā esmu mēģinājis konstruēt viņa reliģiskās izjūtas un pārdzīvojumus. Mani interesēja noskaidrot tā Dieva būtību, kuŗa dziesmas varenību dzejnieks kaļ klintī — autora vārdiem runājot. Zinādams, ka viņš nāk no dievtuŗu aprindām, gribēju noskaidrot, cik tālu savos reliģiskos pārdzīvojumos un dievatziņās autors kā dzejnieks ir dievturis. Šāds principiāls jautājuma nostādījums tad arī saprotamā kārtā varētu apgaismot pašu reliģisko kustību kā tādu un rādīt, vai tai ir kāda dziļāka jēga, vai nav. Ja autors, kā jau aizrādīju, ir dievturis (sk. Tēvzemes svētki — 151. lap.), tad pamatoti varētu sagaidīt minētai dievturības kustībai īpatnus dievpārdzīvojumus. Kā turpmāk redzēsim, tad šīs cerības tomēr nepiepildās. Dziesmās, kas ir radušās spontāni, viņo dievturībai svešas reliģiskas jūtas (Alsēdžu dievdarbībs — 76. lp. Zvaigznes un Dievs — 138. lp.). Kā dzejniekam-jaunradītājam autoram neizdodas apliecināt savu dēklarēto reliģisko pārliecību dziesmā Tēvzemes svētki — 151. l. p. Šī dziesma nav rakstīta iedvesmē, tai noteikti ideoloģisks raksturs. — Gribēdams panākt iespējamo objektivitāti, esmu atturējies no gaŗām interpretācijām un sīkas analīzes. Lāvu runāt pašam autoram. Savas piezīmes esmu piespraudis tikai nepieciešamos gadījumos, lai tuvāk paskaidrotu vienu otru vietu.

1. Reliģiskais pārdzīvojums (numinozā izjūta).

a) D a b ā.

Numinozā pārdzīvojums ved cilvēku pie reliģijas. Šāds pārdzīvojums parasti rodas spontāni. Laiku un vietu noteikta atsevišķa indivīda īpatnējā gara ievirze un pasaules izjūta. Medenim šāds pārdzīvojums rodas dabā (Dieva dārzs — 127. lp.). Viņš vēro vasarīgi krāšņu upes paleju pusdienas kļusumā un jūt mūžības elpu — pārļaicīgā saskarsmi ar dabu:

„Iešalcas ozoli, kūp puķu ziedoklis pa zaru zariem.

Pavīd kļusas, nejaušamas ēnu pēdas.“

Laiks ir it kā apstājies. Dzejnieku apņēms liels, numinozs

klusums, kas ir pavisam kas cits kā daba. — Līgotāju dziesma skan kā atbalss no pārļaicīgās sfairas:

„No viņa kalniņa, vainagus vīdamas, nāk līgotājas;
Atskan gaišā, aizmūžīga Dieva dziesma.“

Līdzīgs pārdzīvojums strāvo arī dzejolī Ramave — 133. lp. Šeit tikai vairāk izteicas personīgais moments, kamēr iepriekšējā dzejā vilņo tira dabas mistika. Arī te zīmīgs ir klusuma moments:

„Birzs, mana ramave, veļ augstus vārtus,
Krēslainu pagalmu ieraugu priekšā:
Kustas ēna, klusi soļi,
Iet kāds elpu neaizturētu.
Vai savu nākumu pagātnē skatu?“ —

Numinozā pārdzīvojums dzejolī „Vakars Salgales pilī“ — 30. lp. rodas kontemplācijā:

„Un sauca balsis: „Plašā laukā ej:
Tu ziemas vidū redzi pavasari
Pie tevis nākam pāri pamalei!
Šo zemi skaistu gribēdams par vari,
To esi guvis: sēdams pāriet Dievs
Tai postažai, kur, vējš, tu sniegu arī!“

Numinozais spēks šeit nosaukts par Dievu. Šo spēku tagad varam precizēt kā brīnišķo Radītāju, kas ziemas vidū liek plaukt pavasarim. Šinī piemērā mēs redzam, ka Dievs ir pārdzīvots kā reālitate, kas iet pāri dabai, pāri laik-telpiskai esamībai. Ja dzejolī „Dieva dārzs“ varējām izmanīt zināmu panteisma ieskaņu, tad šeit no tā nekā neredzam. Šeit Dievs cilvēkam atklājas kā brīnums, kā nesaprotamais, kas cilvēku izrauj no laik-telpiskām saistībām:

„Un augstā logā rokām atspiedies,
Vēl ilgi vērās meistars; viņam pāri
Bij ābeļziedu vainags nolaidies.“ (Turpat).

Jāpiezīmē, ka šāds pārdzīvojums nav īpatns dievturiem, kuŗi spontānu dievatklāsmi nepazīst. Bet šajā vietā dzejnieks ir pārdzīvojis kaut ko līdzīgu dievatklāsmei — dabā.

Mūžīgā nojauta dzejolī Varenība — 137. lp., rodas vērojot dabu no kalna, kad skatam pusdienas klusumā atveras dzimtenes krāšņās āres — pļavas, birzes, meži, kalni, lejas un zem-

nieku sētas. Šajā mūžības pārdzīvojumā dzejnieks sevi apziņas un pārdzīvo kā latvju nācijas locekli, kas noslēpumainām saitēm saistīts ar savu tautu un tās likteņiem, kuŗas dzejnieks jūt kādas pārļaiķīgas varas viļņojumu. Šis moments raksturīgi izteicas min. dziesmas 3. pantā:

„Pāršalc laiki, pāršalc mūži ašu lidu.
Pulkā stāvu. Sajūt kājas zemes vidu.
Lejā tumsa, augšā liesma,
Viducī pasaules, Dievs, tava dziesma.“

Dzejnieku skārusi mūžības vēsma — laiks kā relatīvs lie-lums zūd. Viņš stāv velu pulkā un jūtas zemes vidū, no kurienes redz pagātņi un arī nākotņi. Šeit ir arī zināmā mērā dualisma ieskaņa: pretī tumsai liesmo gaisma — pasaules centrā skan Dieva dziesma. Vai ar šo centru autors būtu domājis mūsu zemi — grūti pateikt. Ar Dieva dziesmu vārda šaurākā nozīmē var saprast Latvijas vēsturi, jo dzejnieks iepriekš runā par veliem kā pagātņes paudējiem un nākotnes tulkiem. Kā tautas dvēseles tulks, viņš kaļ šo dziesmu klintī, gūdams nemirstību nācijas robežās. Bet var šo vietu saprast arī plašāk — uz to pamudina 3. panta kosmiskais noskaņojums. Dziesmas beigās autors piemin Aizsauli kā „mierīgu āri“. Šis priekšstats ņemts no senlatviešu reliģijas un apzīmē kādu pārļaiķīgu un pārpasaulīgu reālītāti — mūžību. Vēlāk mēs redzēsīm, ka šo reālo pārpasauli autors pārdzīvo pavisam citādi — proti, kā kaut ko tumšu un noslēpumainu. Aizsaule te nav pārdzīvota kā būtiska, reāla esamība. Autors apzinīgi cenšas uzturēt nacionālo kolorītu.

b) *Nācijas atmodā.* Latvju tautas tagadējo nacionālās pašapziņas vareno atmodu dzejnieks apdzied ar reliģisku pātosu, ar to pierādīdams dziļu šī laika izpratni un vēstures pašļaiķīgās jēgas nojautu (sk. Indrānu oši šalc — 22. lpp.). Mans temats gan neatļauj tuvāk pakavēties pie šī jautājuma, tomēr atļaujos piespraust mazu piezīmi. Medeņa dziļi būtiskais mūsu vienības laika skatījums un pārdzīvojumš ļauj mums ar pilnu tiesību un pamatotu lepnumu runāt par latvju tautas kā jaunas, daudz sološas nācijas patiesi lielu garīgu atmodu un jaunas, latviskas kultūras ēras sākumu. Kāpēc? — Tāpēc, ka dzejnieks izsaka sava laika dziļāko būtību, sava laika lie-

lāko patiesību. Un šinī sakarībā lai man ir atļauts liecināt, ka mūsu laiks patiešām ir liels un varens laiks. Bet tagad pie tiešā uzdevuma. Latvijas jaunā vienības laika rosmē dzejnieks dzird aizmūžu šalkoņā Dieva balsi. Pagātne un tagadne sadodas rokās — latvju tautas nākotne izplaukst kā gaiša diena. Šajā Latvijas lieldienu brīnumā viņš dzird Dieva aicinājumu. Dievs aicina tautu celties.

Tautas Vadona personā autors redz Dieva svaidītu valdnieku — Latvijas vedēju mūžības ceļos. Dievs ir viņam devis savu sākuma gribu. Dodams to tālāk, viņš rada visu no jauna. Tautas valdnieks te tēlots kā pravietis, ar kuŗa muti Dievs uzrunā savu tautu. Šeit nevar noliegt nacionāli orientētu dievizpratni. Līdzīgs uzskats atrodams arī Vecajā Derībā (jahve — isr. tautas dievs — isrāēls — Jahves izredzētā tauta) — Latvijas garīgo atmodu dzejnieks gleznaini salīdzina ar atmodu dabā un svētkiem cilvēku dzīvē. Tautas atmodā kā fainomēnā pulsē numinozs spēks, tāpēc šī atmoda nav vienkārša vēstures konsekvence. Tā ir Dieva gribēts akts, ko viņš izved ar savu pravieti — tautas Vadoni. Viņa atnākšana tad ir arī reizē Dieva atnākšana pie latvju tautas. Šo nākšanu iezīmē pavasarīga pluksme dabā un līgsības atmošanās cilvēku sirdīs. Visā radība svin svētkus, viss gūst jaunu rosmi, viss aug pretī pilnībai, jo celties sauc pats Dievs:

„Saulē kāpj debesu kalnu, un zeme tai paceļas pretī.

Pacelies, tauta, tai līdzī sauc tevi celties pats Dievs!“

(Indrānu oši šalc — 22. lpp. —

Līdz vēsturiskajam atmodas brīdim tauta ir maldijusies svešos ceļos, aizmirsusi savu Dievu. Tāpēc dzejnieks sašutumā izsaucas:

„Dod, Latvju Dievs, tev tādu postu,

Ka alās tu pie zvēriem mīt,

Kā tāla ūdens smaku ostu

Un badā grauztu liesu skostu

Un kaulu, kas no suņiem krīt!“

Dievtuŗu dzejnieka mutē šie varenie lāsti skan tiešām vareni. Bet te nu jāsapaka, ka savā dievpārdzīvojumā viņš nemaz vairs nav dievturis. Viņi taču nepazīst „dusmīgo Dievu“. No šādas dievatziņas dabīgi izriet doma par bailēm no Dieva

(mysterium tremendum). Arī bailu moments neietilpst diev-
tuŗu uzskatos. Jājautā vai vienīgi prēdikāts „latvju“ var pār-
vērst Dievu par „latvju Dievu“? Dievtuŗu Dievs ir labs, no
viņa nenāk nekāds ļaunums. (Sal. E. Brastiņa Dievtuŗu Ce-
roksli — 1932. g., 20. lpp.)

Līdzīgi autors uzrunā arī tautas dzejnieku — Lepnumā
niecīgajam — 89. lp.:

„Pulgodams pats savu Dievu, tu maldies pa pasaules
ceļiem,

Nevienā sētā neuzņemts.“

Dievam ir vara vest tautu pretī savai pilnībai:

„Tavi veidi, tavi prāti netverami,
Ļaužu gribas, veļu vēles negrozāmi;
Moku tumsu, zibšņu loku

Pret savu pilnību ved augšup tautu.“

(Pulkvedis Kalpaks Ubanu pilskalnā — 74. lp.)

Arī šeit mēs nejūtam labo dievtuŗu Dievu (Moku tumsu,
zibšņu loku etc.). Dzejnieks to pārdzīvo „pa Eiropas modei“,
pret kuŗu pats tik krasi vēŗšas dzejolī Lepnumā niecīgajam —
89. lp. — Noslēgumā atgrieŗoties pie nacionālās dievatziņas
domas, jājautā, vai dzejnieks te ar Dievu nav domājis pašu
nacionālītāti resp. tās ideāltēlu — nāciju kā mūŗīgi jaunradošu
tautas ģēniju? Šis tautas ģēnijs tiek hipostazēts par latvju
Dievu. Tādas domas uzmācas. Šis konstatējums nekādā ziņā
nemazina apskatīto dzeju nacionāli-celsmīgo raksturu. No tā
mēs vienīgi varam vērot, ka dzejnieks vēl ir meklētājs — viņš
vēl nav atradis savu Dievu — viņā cīnās racionālā dievtuŗu
dievatziņa ar irracionālo, mūŗīgo dievpārdzīvojumu. Prāts
deklarē latvju Dievu, reliģiskais pārdzīvojums — mūŗīgo, ir-
racionālo Dievu. Ar šo atzinumu mēs varam pāriet uz nākošo
punktu, kuŗā runāsim par reliģisko transcendenci un redzē-
sim, ka dzejnieks arvienu vairāk savos dievpārdzīvojumos
grimst pārnacionālos dziļumos. Citādi tas arī nevar būt, jo
dievpārdzīvojums dziļākā būtībā ir vispārcilvēcīgs.

2. Reliģiskās transcendences doma.

Ļausim runāt pašam dzejniekam:

„Debesu dziļumi, zvaigŗņāju pulki,
Putnu ceļu cēlie loki.

Zibošās tecilas viena pār otru,
 Milijoni gaismas gadu!
 Tālāku ieurbjas gudrajo skati,
 Lielāka, dziļāka pleties ik mirkli, —
 Tukša, auksta bezgalība,
 Ārpus dvēseles, ārpus prāta;
 Dievišķā sākuma mītne un daļa.“

Ja tagad mazliet reflektējam par šo pārdzīvojumu, tad jākonstatē doma par dievišķā transcendenci. Dievišķais sākums „ārpus dvēseles, ārpus prāta“, tukšā, aukstā bezgalībā. Starp dzejnieku un dievišķo esamību paliek milzīga distance — viņš kā mikrokosms nespēj to aptvert, nespēj ienest savu Dievu immanencē, lai gan to mēģina darīt:

„Meklē dvēsele noreibusi
 Savu Dievu vidusceļā;
 Rūk, sevī augdama, miltz — rietēdama.“

Tā ir domātāja trāģika. Ar prātu Dievam nevar pieklūt, jo prāta darbības sfaira ierobežota laik-telpiskā esamībā. Kas stāv aiz šīs esamības, tas ir prātam nepieejams. — Vēl būtu jājautā, vai reliģiskās transcendences doma saietas ar dievtuŗu uzskatu, vai ne? Dievtuŗiem ir gan pazīstama panteisma doma — Dievs mīt dabā, lai gan apslēptā veidā (sal. Dievtuŗu cerokslī — 19. lp.). —

Šī raksta pēdējā nodalījumā vēl pakavēsimies pie reliģisko pārdzīvojumu ziņā ļoti bagātās un interesantās leišu baigu — dziesmas. — Alsēdžu dievdirbis — 76. lp. Šinī dzejā autora dievpārdzīvojumi izraisās pilnīgi spontāni, tāpēc tiem arī vairs nav īt nekā kopēja ar dievtuŗību un tās dievizpratni. Dzejnieks tiešām še ir pārdzīvojis Dievu, kā irracionālu, bailles iedvesošu reālītāti — kā „pavisam citādo“ (das ganz Andere).

Ko tad mums rāda šī dzeja? — Koktēlnieks beidz Sv. Miķeļa tēla veidošanu. Tēls ir iznācis pārāk antrōpomorfs, pārāk līdzīgs pašam māksliniekam:

„Pazemīgs neesi, — Dievs, stāvi klātu!
 Ievilcis pierē manu slepu domu,
 Sātana iedvestu pār manu spēku!“

Viņš grib izlīdzināt grumbu tēla pierē, paceļ jau kaltu,

bet — kas tas? Kalts nokrīt zemē, nepieskāries „lepnaī dievuka pierēi“. Tēlnieku sagrābj šausmas:

„Nespēkā nošļuka Dieveīkam roka,
Tīrpuļi izskrēja pa visu miesu,
Drebēja dvēsele aiz lielu baiļu.“

Šeit dievpārdzīvojumā skaidri izteicas „mysterium, tremendum'a“ moments (sal. R. Otto: Das Heilige). Dievtuŗu dzejnieks pārdzīvo savai reliģiskai sabiedrībai pilnīgi svešu Dievu, kuŗa tuvuma izmaņa šausmina cilvēku. Tas ir tiešām dīvaini. — Bet iesim tālāk. Kōktēlnieks savā mākslas darbā ir ienesis savu dievpārdzīvojumu. Radītais tēls kļūst dzīvs — Sv. Miķelis „skata grēcnieku dzīvajām acīm“. Dieveīka nespēj šo skatu izturēt, viņš taisnojas sava tēla priekšā:

„Es tevi radīju Augstākā vārdā
Par viņa godības redzamu tēlu,
Debesu slavai uz mūžu mūžiem.“

Te mākslinieks apliecina, ka Dievs nav cilvēka radījums. Cilvēks to nerada pēc savas līdzības. Kōktēlniekam ir noteikts Dieva priekšstats pirms viņš rada savu mākslas darbu. Tā mākslas darbā gan Dievs atklājas, bet kā objektīva, absolūta reālītāte, kas eksistē neatkarīgi no cilvēka. Kad Dieveīka izsaucas: „Dievs augstais, atpestī no manis tevi!“ — tad viņš šaubās, vai būs adekvāti attēlojis savā tēlā šo absolūto reālītāti — savu Dievu — kā laik-telpiskā būtne cilvēks nespēj skatīt pārļaicīgā varenību, nespēj skatīt Dievu. Kas Dievu redz — tam jāmirst:

„Nedzisa debesu sarkanā gaisma,
Sarkanā gaismā, saslējies milzīgs,
Stāvēja Miķelis paceltu šķēpu,
Zin tēja asmeni Dieveīkam sirdī.“

Šī doma sastopama daudzās reliģijās. — Vēl mūsu uzmanību saista doma par kādu reālu pārpasauli, kuŗā mīt Dievs. Iepriekš jau redzējām, ka par šādu pārpasauli dzejnieks runāja kā par mierīgu āri (Varenība — 137. lp.). Tur to raksturoja klusuma moments. Šis pārpasaules priekšstats nebija saistīts ar tumsu. Turpretī Alsēdzu dievdirbī — 10. pantā mēs lasām:

„Zemīgais šaubās, — dvesa, — kam sauci
Mani no tumsības, bīdamies manis!“

(Deus absconditus.)

Te ir runa par kādu tumšu, noslēpumainu sfairu, kurā mīt Dievs. Šīs noslēpumainās pārpasaules raksturs dabīgi izriet no paša dievpārdzīvojuma, kuŗu, kā redzējām, šeit raksturoja bailu moments. Mistiskā tumsa saistās ar bailēm. — Beigās atgriežoties vēl pie Sv. Miķeļa tēla resp. Dieva tēla problēmas, jājautā, kam mākslinieks to rada? Atbildi atrodam dzejolī Elks — 139. lp. Šis tēls domāts vienkāršai tautai, kuŗa nav spējīga Dievu pārdzīvot kā garu, kas ir ārpus laika un telpas. Tā nu koptēlnieks kļūst dievatklāsmes nesējs plašākām cilvēku aprindām. Vai šāda doma principā nav līdzīga kristīgam uzskatam par Jēzu Kristu kā dievatklāsmes nesēju savā personā? Tā ir nopietna problēma. Vairāk šajā sakarībā neiedrošinos ko sacīt. — Pēc visa tā, ko dzirdējām, jājautā: Vai dievturis Medenis nav tikai fikcija?

Konstatējums.

Savos patiesos reliģiskos pārdzīvojumos dzejnieks nepārādās kā dievturis, jo šajos pārdzīvojumos ir tādi reliģiski elementi, kādus minētā sabiedrība nepazīst. Šeit atzīmēsim svarīgākos: 1) Doma par Dieva nākšanu, kas saistīta ar pozitīvām pārmaiņām radībā. 2) Dusmu moments Dieva īpašību pārdzīvojumā. 3) Reliģiskās transcendences doma. 4) Bailu moments dievpārdzīvojumā. 5) Doma par Dievu kā apslēptu tumsā (Deus absconditus).

Vērtējums.

Dzejnieks vēl nav atradis savu Dievu kā ticības un palāvības objektu, jo Dievs viņam ir ārpus dvēseles un ārpus prāta. Pie Dieva reālītātes atziņas viņš nonāk kā dzejnieks un domātājs — ar jūtām un prātu. Bet jūtas un prāts netiek pāri tam bezdibenim, kas cilvēku šķir no Dieva. Te ir vajadzīga ticība, kuŗas dzejniekam nava. No ticības trūkuma izriet viņa kā individa pilnīgā neatkarības sajūta no Dieva. Citādi tas, kā redzējām, ir Dieva un tautas savstarpējās attiecībās (Indrānu oši šalc — 22. lp. un Pulkvedis Kalpaks Ūbanu pilskalnā — 74. lp.). — Medeņa dievatziņa nav viengabalaina.

Tur savijas kopā nacionālais, filozofiskais un tīri reliģiskais elements. Pēdējais ir visspēcīgāks, jo nāk no dzejnieka būtnes dziļumiem spontāni, bez refleksijas. Turpretī viņa nacionālā un filozofiskā dievatziņa jau saistās ar prāta funkcijām. Tā tad dzejnieks vēl ir saskaldīts meklētājs. Viņā cīnās dievturis Medenis, kas noraida Eiropas kultūru kā mirstošu, ar dzejnieku-domātāju Medeni, kas Dievu un esošo domā un pārdzīvo tomēr „pa Eiropas modei“. Grūti viņam palikt nacionālās dievatziņas rāmjos, ko veidojis prāts. Jūtas to velk dievpārdzīvojuma irracionālos dziļumos, kur satiekas visu nāciju meklētāji gari.

Prof. Dr. L. Bērziņš

Kristīgi reliģiski momenti latviešu tautas dzejā.

Mūsu garīgā literatūra un līdz ar viņu visa mūsu rakstniecība — arī laicīgā — ir aizmetusies bez latviešu tautas līdzdarbības, kālab arī šie rakstniecības sākumi valodas ziņā ir pārāk trūcīgi un tie nekādā ziņā nav uzskatāmi kā senās l. t. dzejas vairāk vai mazāk tālāk veidots turpinājums. Mancelim un Fīrekeram t. dzeja gan ir nešaubīgi labi pazīstama, bet arī viņi turas tā laika konfesionālajos rāmjos un baznīcas tradīcijās, kas ir izveidojušās bez latviešu līdzdalības. Tā, piem., Fīrekeru kā dzejnieku mēs varam diezgan aprīnot, bet viņa dziesmās dominē formas, kas ir veidojušās ārpus latviešu dzīves aploka. Tikai pareti jūtam, ka Fīrekers grib tuvināties l. t. dzejai; tā, piem., dziesmā Bērniņ mīlais, Dieva štādīts. Visumā tomēr arī Fīrekers nav pārklājis to plaisu, kas šķīra seno latviešu dzejas pasauli no topošās jaunlaiku rakstniecības. Ka apstākļi nebij labvēlīgi šo divu dažādo pasaulu sintezei, to sevišķi gaiši redzam Višmaņa poētikā (1697.). Višmanis l. t. dzeju saprot visai labi, bet kādu piemēru no šīm dziesmām viņš drīkst minēt tikai ar īpašu aizbildināšanos. — Un tā tas turpinās līdz Herdera laikiem. Pat Vecā Stendera gaišajam skatam t, dz-u īpašais daiļums nebija saskatāms, un viņa izskaidrotā dziesmu grāmata latviešu nacionālajam viedoklim nemaz

nav pieņemamāka kā iepriekšējo autoru darbi garīgās dzejas laukā. Tad nu nav ko brīnēties, ka starp tautas dzeju un garīgo rakstniecību atrodam augstu robežas sienu; jo no otras puses, īstajai tautas dzejai ir vecas stipras saknes, un lai tā arī būtu veidojusies tālāk kristietības laikmetā, šī tālākveidošanās notika lēni, bez lēcieniem, un kristīgie elementi ieplūda tautas dzejā tikai gluži mazos apmēros. Te bija un palika 2 šķirtas pasaules. Tāpēc izceļas jautājums, vai vispirms l. t. dzejā ir konstatējams kristīgi reliģisks gars, un ja tāds būtu, tad atkal jājautā, kādā ceļā kristīgie priekšstati radušies: vai te atskan kristīgās mācības atbalss, jeb vai tie priekšstati ir no kristīgās mācības neatkarīgi, tikai viņai parallēli. Neaizmirsīsim šinī sakarā, ka pēc veca baznīctēva domām, dvēsele no dabas atbilst kristietībai (naturaliter christiana est).

Vispirms nu ir gaišs fakts, ka tautas dzejā ir iespiedies liels daudzums vārdu, kas mūsu valodā varēja ieviesties tikai ar kristīgās ticības sludināšanu. Tā, piem., atstājot jautājumu pie malas, vai senajiem latviešiem bijušas īpašas celtnes kulta vajadzībām, varēsīm it labi iedomāties, ka šo jautājumu pozitīvi atrisinot, te būtu runa par Dieva namu, kā jau arī dziesmā atrodam „Dieviņa nama durvis“. Bet ja dziesma runā par baznīcu, tad dievnams ir domāts kristīgā nozīmē.

Kur, kūmiņas, braukājāt
 Nosvīdušis kumelinis?
 Baznīcajā braukājām,
 Pādi vārdu meklējām.

Tāpat:

Kalniņaje treji vārti,
 Veņas paši neverami:
 Pa vienime Dieviņš brauca,
 Pa otriem mīļa Māra;
 Pa trešiem pāde brauca
 Pādi vest baznīcā.

Baznīca droši vien te ir minēta — tāpat kā mūsu dienās — kā kristīgā kulta vieta, kur starp citu notiek kristības un laulības. Bet blakus „baznīcai“ no kristīgo priekšmetu pasaules te sastopam arī „pādi“, šo pēdējo divējādā nozīmē: gan kā kristāmo bērnu, gan kā kristību liecinieci jeb krustmāti. Blakus

pādei krustmātes nozīmē satiekam ar mazu nokrāsas dažādību arī „kūmu“.

Kūma kūmu aicināja:
Nāč, kūmiņa, alus dzert.

Bet vai nu apstājamies pie kūmas vai pie pādes, ir slaviskais, ir ģermāniskais vārds varēja pie mums ieviesties tikai ar kristīgo ticību un kristību ceremoniālu. — Tāpat, protams, zvanīšana, ko tautas dziesmās satiekam diezgan bieži („Zvanīja Rīgā, zvanīja Bauskā“) ir iedomājama tikai kopā ar kristīgo dievkalpošanu. Un nu īpaši krusta simbols.

Celies, mana dvēselīte,
Laukā krusta galiņā,
Gan tu biji piekūpējsi
Dūmainā istabā.

Tā redzam veselu rindu vārdu mūsu dziesmās, kas bez kristīgas ticības tur nemaz nevarēja rasties. Zināms gan, ar to nav sacīts, ka vārdi ir lietoti īsti kristīgi reliģiskā izpratnē. Tāds plašs novads, kur vārdi ir aizgūti no kristīgās tradīcijas, tomēr bez īsta reliģiska satura, ir dienu nosaukumi kalendārī. Dienas, kā zinām, ir nosaukumus dabūjušas no pirmdraudzes svētajiem, bet l. t. dzejā šie nosaukumi nav sajstīti ar šādām svēto leģendām, bet vienkārši ir tikai dienu vārdi, kas dzejā tāpēc asociējas ar tādiem priekšstatiem, kas gada laikam nav attiecīgās dienas ierašām:

Jāņa ziedu neredzēja
Aiz Pētera lapiņām.

Vai:

Jānīts teica siena kaudzi,
Jēkabinis rudzu kaudzi;
Miķēlītis nosaucās
Auzu kaudzes galiņā.

Gan jau ir mēģināts Jāni — analogi romiešu Jānum — padarīt par kādu senlatviešu mitoloģisku būti, bet Jānim būs grūti atrast latvisku etimoloģijas pamatu, — un pats galvenais — ar Jāni roku rokā iet Pēteri, Miķeļi un daudz citas svētas dienas. Tās savus nosaukumus ir paņēmušas no kristīgo kalendāra, vai ar šiem nosaukumiem saistās arī kāds specifiski kristīgs saturs.

Apmēram tas pats sakāms par kristīgajiem svētkiem. Ziemsvētki un lieldienas tiek minēti diezgan bieži. Bet dziesmas, kas šos vārdus min, reti šos vārdus ved sakarā ar kristīgās mācības patiesībām, kaut arī vientiesīgā vai pārprastā veidā.

Tā, piem.:

Ziemas svētki, Liela diena,
Tie Dievam svēti laiki:
Ziemsvētkos Dievs piedzima,
Lieldienās šūpli kāra. —

Bet tādu — kristīgas leģendas garā sacerētu — dziesmu ir visai maz. Vairums dziesmu runā tikai par Ziemsvētku rotaļām un lieldienu šūpošanos, svētkus pašus labprāt personificējot:

Ai lielle ziemassvētki!

Vai:

Neba vieni ziemsvētki
No Rīgas nāca:
Trīssimt sulaiņi,
Bruņoti vīri.

Tāpat:

Atiet Lieldiena
Pār augstu kalniņu,
Zelta olas mētādama.
Aiziet Lieldiena
Pār augstu kalniņu,
Zelta olas lasīdama.

Pavisam reti ir runa par pestītāju, tieši vārdā saucot, vai netieši apzīmējot:

Nu ies mana dvēselīte
Jēzus Kristus rociņā.

Bet pagadās, ka pestītājs ir apzīmēts netieši, kas īpaši viegli iespējams, minot viņu kopā ar jaunavu Mariju. Šinī ziņā mums ir uzglabājies interesants piemērs Herdera rokrakstos. Uzzīmēts viņš ir 18. gadu simtenī Vidzemē un pārsteidz mūs ar diezgan labu īstas tautas dziesmas formu, kamēr turpat blakus Herdera konvolūtos Prūsijas valsts bibliotēkā atrodam

citus reliģiskas dabas tekstus, kas it kā grib būt dziesmas, bet formas trūkuma dēļ tomēr dziesmas nav. Vairāk izveidotā, daktilos un trochajos sacerētā kristīgā dziesma skan:

Māra brauc baznīcā,
Sav' dēliņu meklēdama.
Atrade dēlu
Zemē gulišu.
Ko guli? neguli,
Celies augšam!
Šī saule, šī zeme
Tevis gauži raudāja.
— Lai raud, ja raud,
Gana man grūts krusts,
Grūts krusts mugurā,
Ērkšķu kronis galvā.
Visi mani nadziņi
Smalkāmi dzelzīm.

Esmu te kādus sīkumus restaurējis; kas gribētu manus pārgrozījumus pārkontrolēt, lai ieskatās FBR XIII manā rakstā „Atraktā tautas dzeja“.

Pats par sevi saprotams, ka arī jaunava Marija, kam gadā ir vēlētas vairākas dienas, ienāca vismaz vārda pēc l. t. dzejā, bet pa daļai te kontaminējas divi jēdzieni: Māra un Laima, jo abiem bija kopīga īstas sievišķības uzsvēršana. Ir tomēr kāda diference abu priekšrakstu starpā: Laima visumā stāv Dievam vairāk blakus nekā Māra, kas arī labāki atbilst kristietības uzskatiem. Māru resp. Laimu raksturo, kā jau teicu, īsts sievišķīgums; Tā, piem., kad Dievs grib šo zemīti slīcināt, tad — aizlūdžējas lomā —

— Dēliņš, mans miļš dēliņš,
Kad pārnāksi apraudzīt?
— Kad sētā mieti plauks,
Kad zaļos akmentiņi.

Kr. ticības iespaids gaiši nomanāms tai apstākļi, ka te ir runa par grēku. Pazīstama šī dziesma ir bijusi plašākos apvidos, jo bez Ventas krastiem to pazīst arī Latgale, jo B. Laizāns to ir uzrakstījis Rēzeknes apriņķī (L. D. 3462). Arī Latgales variants runā par „grāku“, kamēr īpatnējs viņam ir

tas apstākļi, ka noziedzīgais brālis baldurē nevis pie mātes durīm, bet nevar atdarīt Dieva nama duris. Viņam tad nākas „igrymt dziļumā“. —

Salīdzināšanas dēļ varētu te atzīmēt, ka kādi bībeles teksti ir ierosinājuši arī Latvijas krievus. Tā līdzība par nabaga Lācaru ir satiekama Jaunlatgales apriņķī. Bet bibliiskajām personām tur piešķirti īpašvārdi: Lasars un Jakovs, abi brāļi. Nr. 638. Foļklor russkich krestjan jaunlatgalskago ujezda I, I. D. Fridrich. Rīgā, 1936.

Mīlā Māra Dievu lūdza,
Ap galviņu glāsīdama.

Tas ir mazs sīkumiņš, kas tomēr labi iederētu lielā varoņepā, kur jāuzrāda lieli notikumu pirmcēloņi. —

Bībliski motīvi l. t. dzejā neparādās noteiktā veidā, būt tādi tomēr ir, vai vismaz ir bībliskajiem motīviem rada. Tā, piem., L. D. 3461. atgādina veco stāstu par Kainu un Ābelu, bet gan ar to raksturīgo starpību, ka l. t. dzejā īpašvārdi nemaz nav minēti. Dziesma ir ņemta no Tautas dziesmām, saļasītām Ventas krastos leišmalē (Nr. 40) — un skan:

Eit, meitiņas, ielaižat,
Kas aiz duru baldurē.
— Tas, māmiņa, tavs dēliņis,
Kas aiz duru baldurē;
Kājas, rokas asenaiņas,
Vaigu gali asaroti.
— Ai, dēliņis, mīļš dēliņis,
Kādu grēku tu dariji?
— Ai māmiņa, mīļa, balta,
Es nokavu sav' brālīti.
— Ai dēliņis, mīļš dēliņis,
Kur nu iesi, kur paliksi?
— Māte, mana mīļa māte,
Es noiešu vāczemē.

Dieva idejai piegriežoties, nemaz nevar neredzēt lielo maigumu, ar ko latvietis savu Dievu ir izteicis. Arī te varētu sacīt, ka l-a Dievs ir mīlestība. Nav tomēr tā, ka latvietim tāpat kā sv. rakstiem Dievs būtu mazvērtīga rotaļu

lieta, kam bezbailīgi drīkst pieskārties draiskulīgi bērnu pirksti. Jāteic, ka visās reliģijās augstākā vara prasa arī godbijību: būties un mīlēt. Tā nu arī l. t. dzeja — viena no visvecākajām, kas mums uzrakstīta — pazīst šādu godbijību zem „bīstīšanās“ nosaukuma:

Šai saulē dzīvodami,
Bīstamies viņas saules:
Šī saulīte visiem labi,
Viņa laba mūžiņam.

Te gan Dieva vārds nav minēts, bet „viņa saule“ jau ir apzīmējums tam augstākajam dzīves veidam, kas iet pāri par viena individa robežām, bet atbilst augstākajai būtei, kuŗas neizbeidzību cilvēks min kā mīklu:

Kur, Dieviņi, tu paliksi,
Kad mēs visi nomirsim?
Ne tev tēva, ne māmiņas,
Ne tev savas līgaviņas.

Pieskāŗšanās šai būtei modina svētuma izjūtu:

Klusat, jauni, klusat, veci,
Dievs ienāca istabā.

Viņš ir visa labuma avots, lēmējs un padoma devējs.

Gana agri es cēlos,
Miļš Dieviņš vēl jo agri.

Ja nu viņam jautā, kālab viņš tā skubināja, tad dabū atbildi:

Ko, meitiņa, tu darītu,
Ja es agri neceltos:
Es tev vārtu vērējiņš,
Es padoma devējiņš.

Pieliksim vēl klāt dziesmu, kas apliecina, ka mēs ceļamies un guļamies

„Zem Dieviņa kājiņām“

un mēs būsim ļoti tuvu pienākuši tai vietai Apustuļu darbos, kur Pāvils saka, ka iekš viņa mēs dzīvojam un kustam un esam. —

Bet galvenā īpašība, par kuŗu latvietis domā, Dieva vārdu dziesmās minēdams, ir došana. Tas gadās tik bieži un ir tik raksturīgi („Dod, Dieviņ“, vai „Nedod Dievs“), ka Vecais

Stenders, šis tautas etimoloģijas radītājs, bija pārliecībā ka „Dievs“ esot vārda „devējs“ savilkums. Ar to tad Dieva vārds bija pārprasts, bet viņa būtība gan nē, jo kā senam latvietim Dievs ir īstais devējs, tāpat viņš arī kristīgiem ir „dzīvību un dvašu devis“. —

Šis došanas prieks parādās tālāk kā ārkārtīgs maigums un žēlsirdība; jo iedams Dievs

„Nemaitāja ievas ziedu,

Ne arāja gājumiņu.“

Kā mīļā Māra basa tek šiem bēdās palīgu nesdama, tā arī Dievs ir tuvs sērdieņiem un dzīves zemākajiem slāņiem — ganiņiem. Pie viņu ugunskura Dievs it kā atpūšas no sava grūtā administratora amata.

Še ganiņi ganījuši,

Še kūruši uguntiņ;

Še Dieviņš sildījies,

Še pametis zobentiņ.

Tā l. t. dziesmās Dievs rāda lielā mērā to pašu mīlestības pilno seju, ko pauž Jaunā Derība, un varam sacīt, ka latvieša dvēsele, kas pirmajos rakstos nedabūja aktīvi izpausties, bija tomēr evaņģelija pasaulei garīgi rada, tomēr ar to starpību, ka tautas dziesmām grēka jēdziens ir pasvešs un sveša pestīšanas ideja.

J. V. Ilsters

Bārbeles draudze un baznīca.

Saskaņā ar 1567. g. 28. febr. likumu, Bārbelē uzcelta baznīca, kas gan atradās citā vietā nekā tagadējā. Mācītāja Pēterā Kvakenburga laikā (1703.—10.), tā bija nedroša un tuvu sabrukšanai, tādēļ 1716. g. celta jauna baznīca, kas arī vēl bija koka būve, tāpat kā iepriekšējā. 1789. g. uz hercoga rēķina celta trešā baznīca — mūra, bet tā bija bez torņa un ļoti zema; tāpat 1882./83. g. uz draudzes rēķina tā pilnīgi pārbūvēta, pacelta augstāk, uzceļot arī torni. Iesvēte notika 1883. g. 16. okt. Pastorāts celts 1567. g., nodedzis 1681. g. 7. dec., bet otru reizi 1740. g. kopā ar baznīcas archīvu. Nav zināmi pirmo mācītāju

vārdi, kas šo draudzi apkalpojuši. Pirmās ziņas ir tikai no 1644. g., kad draudzes gans bijis Joachims Langenfelds, kas vēl 1648. g. atradies Bārbelē. Viņa laikā liela draudzes daļa pārgāja katoļu ticībā. To panāca jezuīti, kas enerģiski darbojās Skaistkalnes klosterī. Lielā mēra laikā 1710. g. mācītājs Pēteris Kvakenburgs nomiris. Vairāk kā 20 gadus darbojies Georgs Reimers (1725.—46. g.), kuŗa laikā nodega mācītāja māja līdz ar baznīcas arhīvu. Viņš vēl piedalījies 1746. g. 9. okt. ģen.-sup. Grēvena apbedīšanā, bet drīz pēc tam atrasts noslepkavots, ar pārgriestu rīkli, ceļā uz kādu muižu. Nelaiķis bijis neprecējies. Ilgus gadus, no 1788.—1828. g., draudzē darbojies mācītājs Aleksandrs Ješke. Minēto mācītāju superintendents Okels nav gribējis ordinēt vāji izturētā eksāmena dēļ; tad hercogs Pēteris pats izvēlējies temu, licis Ješkem izstrādāt un sprediķot superintendenta un galma klātbūtnē hercoga muižā Vircavā. Ješke iemantojis siltu piekrišanu un nu, protams, ne bijis vairs nekādu šķēršļu viņa ievēšanai Bārbeles draudzē 11. dec. 1788. g. par mācītāju. Daudzo mācītāju vidū izceļas mācītājs Jānis Bēdels, kas draudzē darbojies no 1845.—1869. g. Viņš daudz rakstījis „Latviešu avīzēs“ un sarakstījis populāru grāmatu latviešu valodā ar šādu virsrakstu: „Mārtiņš, tas bandinieks, kas, sava saimnieka padomu klausīdams, pats par saimnieku ir palicis“. Tāpat godam pieminams Bēdela priekštecis Heinrichs Genzs, laikā no 1835.—1844. g., kas daudz rakstījis „Latviešu Avīzēs“ un „Latv. ļaužu draugā“. Protams, ka draudze no mācītājiem-rakstniekiem varēja daudz ko iegūt. Bez šaubām, ka viņi ir ziedojuši savas labākās spējas ne tikai savu draudžu labā, bet daudz plašākām aprindām. Tomēr šķiet, ka visus iepriekš minētos pārspējis mācītājs Gustavs Grīners, kas ievests draudzē 1871. g. Jau minēju, ka viņa laikā pārbūvēta Bārbeles baznīca, bet daudz lielāka nozīme viņam bijusi skolas grāmatu sastādīšanā. Tā, piem., Vadons caur katķisma mācībām Lutera draudzes skolmeisteriem, jaunekļiem un Dieva vārdu mīļotājiem par labu (1885. g.); Kristīga māju grāmata, Latviešu Lutera draudzes veciem un jauniem par ticības kopšanu dāvāta, 2 daļās. Protams, ka bagātīgi ar rakstiem viņš arī kuplinājis mūsu laikrakstus, kā: „Latv. Avīzes“, sevišķi minētā laikraksta pielikumu „Misiones ziņas“.

1638. g. Skaistkalnes muižas īpašnieks Bergs v. Karmels nodibināja jezuitu baznīcu, ko gan uzcēla tikai viņa dēls Vladislavs Francis. 1677. g. uzcēla klosteri un Bārbeles mācītājam pienākošos labību nodeva Skaistkalnes baznīcai. Agrāk Skaistkalnes novads bijis luterāņu, bet pamazām no visām 100 mājām tikai 2 palikušas luterāņu (Ūsēni un Vilciņi); visas citas pārgājušas pie katoļiem.

1716. g. Bārbelē uzcelta jauna baznīca, pagaidu salmu jumtu, bez soliem. Šīs baznīcas (varbūt arī pirmās) pamatakmēni uzieti ap 1880. g. tagadējā kapsētā, netālu no Cepļu ģimenes kapa. 1716. g. baznīcas vizitācijā mācītājs žēlojas, ka esot daži, kas ne reizes neesot bijuši pie dievgalda. Daudzi esot nolaidīgi baznīcas apmeklētāji un svētdienās labāk ejot uz Skaistkalnes tirgu nekā baznīcā. Tāpat kristībās baznīcā nākot piedzēruši. Lai to novērstu, piedraudēja ar pieslēgšanu pie kāķa. Noliedza arī glabāt mirušos māju kapenēs. Baznīcas jumts salmu, kam lietus laikā līst cauri, kas nodara zaudējumus jaunajai celtnei. Dēļu grīda ielikta tikai pa ejas celiņiem starp soliem, jauna kancele ar bikts krēslu. Pastorāts nožēlojamā stāvoklī: maza istabiņa un 3 mazi kambarīši, kas tik sliktā stāvoklī, ka viņos dzīvojot var nopietni sabojāt veselību. 1789. g. celta trešā baznīca ar hercoga līdzekļiem, masīva, bez torņa, bez arhitektoniskiem izgreznojumiem, ļoti zema, tā ka 1865. g., kad uzstādīja ērģeles, radās grūtības, jo nebija vietas bases stabulēm. Ar sakristeju arī bija bēdīgi. Tornī hercoga arhitekts aprēķinājis uz 1000 dāld., tālab tas izpalicis. 1871. g. mācītājs Grīners raksta, ka baznīca bēdīgā stāvoklī, sevišķi, kad draudzes daudz, cilvēki ģībstot, tā ka jānesot ārā. 1872. g. iegādāta altārbilde, kas izmaksājusi 200 rub. un attēlo Kristu pie krusta, prof. Locillot de Mars, Berlīnē, darbs.

1879. g. mācītājs Grīners sasauca draudzes saimnieku apspriedi, vienojās maksāt 7 rub. katru gadu no katras saimniecības jaunas baznīcas būvei. 1882. g. 1. decembrī uzsāka būvi, uzņēmējs Jonāss no Jelgavas. Vecās baznīcas jomu pacēla par 7 pēdām un uzsāka torņa būvi. Kad jau tornis bija uzcelts līdz baznīcas jumtam, notika nelaime. 1883. g. 4. jūnijā, plkst. 11, kad pie būves strādāja 20 strādnieku, iegāzās torņa ziemeļu un rīta sienas. Augšā strādājošais mūrnieks gan dzirdējis savādus

trokšņus jau dažas dienas agrāk, tāpat arī novērojis, ka torņa sienās rodas plaisas, bet uzņēmējs tās slepeni aiztriepis. Par laimi cilvēki necieta, izņemot kādu strādnieku, kam ar balķa galu salauza kāju un kas, nogādāts Bauskas slimnīcā, nomira. Torņa vietā tagad bija drupu kaudze. Strādnieki atstāja darbu un 10 nedēļas valdīja klusums. Ko tagad iesākt? Beidzot draudzes pārstāvji vienojās ar uzņēmēju, piemaksāja 600 rub. un uzsāka torņa būvi no jauna. Augustā tas jau bija līdz spārēm un tā augstums 124 pēdas. 1883. g. Krēsliņš uzstādīja ērģeles, kas izmaksāja 1230 rub. Baznīcas būve izmaksāja pavisam 10.000 rub.; bez tam pievesti 100.000 ķieģeļu, 40 kub. pēdas akmens. kalķi un grants. Visi šie izdevumi gulās uz 180 draudzes saimniecībām. Jaunās baznīcas iesvēte notika 1883. g. 16. oktobrī.

1936. g. draudzē skaitījās 850 locekļi, kristīti 17, starp tiem 14 puisēni, iesvētīti 17, laulāti 11 pāri, apglabāti 20, starp tiem 12 vīrieši. Draudzi apkalpo mācītājs Haralds Ulmanis.

Cand. hist. A. Kleppers

Zonntāgs kā mācītājs-sprediķotājs.

Ja ņem vērā Zonntāga plašo darbības lauku ar daudz un dažādiem pienākumiem un mērķiem, tad rodas jautājums, kādu iespaidu šī daudzpusējā literāriskā, zinātniskā un sabiedriskā darbība ir atstājusi uz Zonntāgu kā uz sprediķotāju? Notiekas, ka mācītājs, atdodams savus spēkus daudz un dažādiem iekšējās misijas, skolas un biedrību darbiem, zaudē savu iekšējo līdzsvaru un mieru, viņa intereses dalās, un viņš nevar sevi visu, visus savus garīgos spēkus un savu sirds siltumu ziedot tieši savam mācītāja-sprediķotāja uzdevumam, un tādēļ viņa sprediķi paliek bāli un izplūduši. Pie Zonntāga mēs vērojam pretējo: viņa spēcīgā daba, gaišais aptverošais prāts, asais skats un jūtīgā sirds atļāva viņam jo ātri orientēties jebkuŗos apstākļos un jebkuŗā darbā, paveikt to visu sekmiņi un iegūt bagātīgus piedzīvojumus, kuŗi nāca viņa sprediķiem tikai par labu. Zonntāgs prata novērtēt savus spēkus un strādāt tā, lai katrā darbā viņš būtu istā vietā un viens

darbs lai neciestu no otra, bet visi savstarpēji viens otru lai papildinātu.

Lai atzīmētu Zonntāga uzskatus par sprediķotāju, tad jāņem vērā Zonntāga atstātie darbi — vairāki simti sprediķu, gan drukāti, gan manuskriptos lielos vairumos Rīgas pils. bibliotēkas archīvā, tāpat arī laika biedru atsauksmes par Zonntāga sprediķotāja spējām. Pēc daļas Z. sprediķu, kuŗi tika izmantoti, rakstot šo apcerējumu, mēs vērojam diezgan dažādu saturu, ideju bagātību, īpatnēju temata apstrādājumu, stilu u. t. t. Chronoloģiskā kārtā sakopoti, šie sprediķi uzrāda Zonntāga homilētiskā domāšanā un rakstībā zināmu attīstību, kaut gan tai stāv ceļā racionālistiskā tendence, kuŗu Zonntāgs savas darbības sākumā ir izvēlējis un kuŗai viņš cenšas palikt uzticīgs, lai gan tas ne aizvien (paldies Dievam) viņam izdodas. Vakareiopiskā apgaismotība Vācijā starp teologiem atrada attiecīgus virzienus tā sauktā neoloģijā, racionālismā un supraracionālismā, noejot bieži līdz ekstrēmjiem un tajos izbeidzot un aprokot sevi. Zonntāga priekšnesuma individuālais tonis, autora reliģisko jūtu siltums un spilgtums pēc pašiem sprediķiem, atskaitot dažas sevišķi poentētas, patētiskās vietas, ir grūti nojaušams. Turpretim pie Zonntāga laika un darba biedriem mēs atrodam visai atzinīgas un cildinošas atsauksmes par Zonntāga sprediķotāja spējām. Tā, par piemēru, Zonntāga bērū dienas piemiņai veltītā dziesmu, sprediķu, runu etc. krājumā mēs atrodam ļoti cildinošas atsauksmes no virsmācītāja Dr. Grāve, F. Brotce, Dr. Albanus un citiem. Pēc šīm atsauksmēm mēs varam spriest, ka mums ir darīšana ar lielu un dziļu personību, apbalvotu ar gaišu, asu prātu, kas brīžam parādās drošos, ātros vilcienos; īsos, markantos izteicienos un loģikā, kas vienojas ar jūtām, ne viegli uztveramām, bet vietvietām pamirdzošām un stingri disciplinētām.

Ir, protams, zināma grūtība izteikties par Zonntāga sprediķiem, kuŗi rakstīti vairāk kā priekš 100 gadiem. Ar mūsu laiku mērauklu viņus nevar mērīt, jo tad viņi mums izliekas bezgala tāli un dažreiz pat nebaudāmi. Iedzīvoties autora laikmetā, viņa domu un jūtu pasaulē ir priekš mums vēl grūtāki, jo mūs atšķir no viņa pārāk liels laika spridis. Tādēļ,

runājot par Zonntāgu kā par sprediķotāju, brīžam jāatsakās no savām domām un jālūkojas uz to, lai autora laikmetam un viņam pašam nedarītu pāri, lai noskaidrotu gaiši un pareizi viņa garīgo seju, nepiedodot tai tādas pazīmes un vilcienus, kas tai nepiedien un ir sveši.

Vispārīgus uzskatus par sprediķotāju mēs atrodam pie Zonntāga jo bieži. Tā skicējumā „Der Kontrast zwischen Prediger und Schauspieler“ Zonntāgs runā par mācītāja-sprediķotāja nozīmi, teikdams, ka politiskā un tiesiskā labklājība valstī nav panākama bez mācītāja līdzdarbības. Mācītājs nāk likumdevējām un tiesu iestādēm palīgā viņu uzdevumu veikt, griežot likuma pārkāpējus ar pārliecināšanu un taisnības sajūtas modināšanu atpakaļ pie atļautā likumīgā un paskubinot uz krietnību. Iekšējās misijas un dvēseļu kopšanas darbība veicina vispār sabiedrisko labklājību caur atsevišķu cilvēku reliģisko un tikumisko attīstību. Mācītājs jau pēc dzimšanas kristībā sniedz bērnam roku, attīsta viņa garu skolā, ievada to dzīvē un katros dzīves krustceļos sniedz tēvišķu padomu, līdz dzīves ziedu vasara ir pagājusi un ir pienācis augļu bagātais rudens, tad mācītājs aizvada piekusušo strādnieku uz atdusas vietu. Viņš gādā, lai valstij būtu morāliski stipri pilsoņi, caur kuriem tikai valsts var attīstīties un pieaugt labklājībā. Apzinādamies savu valsts pilsoņa pienākumu, Zonntāgs velk tuvākas robežas savai sprediķotāja darbībai. Viņš ņem vērā savas draudzes (Kronskirche — Sv. Jēkaba baznīca Rīgā) locekļus, kuri galvenā kārtā grupējas no pilsoniskām aprindām, no tirgotājiem, amatniekiem, ierēdņiem, kas viduvējā mērā izglītoti ar vidējām garīgām prasībām. Šīm aprindām Zonntāgs ir domājis savus pirmo gadu desmitu sprediķus. Ievērodams šo aprindu garīgos trūkumus, viņu garīgās vajadzības, viņš sniedz tām piemērotu garīgu barību. Tādēļ Zonntāga sprediķos mēs jo bieži atrodam aizrādījumus uz vietu un laiku, kad un kur šie sprediķi teikti un kādi ārējie apstākļi tos ir izsaukuši. Kā tas jau sprediķu literātūrā parasts, arī Zonntāga sprediķos mēs vērojam reliģisko un ētisko elementu sakarību, nodalīšanu, vai sevišķu izcelšanu, ar ko saistās autora domu gājiens, viņa jūtu pieplūdi un atplūdi.

Iziedams no savas tuvākās apkārtnes, autors pakāpe-

niski raida savas domas uz augstāko un tālāko, aizsniegdams ar Kristus vārda palīdzību mūžības mērķus, lai viņš pats līdz ar klausītājiem nedzīvotu tikai vienai dienai.

Racionālistiskais elements Zonntāga sprediķos ir valdošais, kas izskaidrojams ar laikmeta tendenci, nostādīt cilvēka prātu augstāki par visu. Un tas citādi arī nav nemaz iedomājams. Ne par velti Zonntāgs bija studējis Leipcigā pie pazīstamā racionālista prof. Rozenmüllera, no kuŗa tad arī viņš bija ieguvis racionālistiski morālizējošo tendenci. Rozenmülleram Zonntāgs arī veltī savu sprediķu „Über Menschenleben, Christentum und Umgang“ III. sējumu. Pat vārdi Dievs, Kristus ir sastopami tikai sprediķu ievadā un beigās, kur Zonntāgs grib panākt sevišķu iespaidu uz klausītāju jūtām un tādēļ viņš šeit liek runāt reliģiskai sajūsmi, skatīdams lietas un parādības mūžības gaismā. Šajās daļās izskan īstākas skaņas, kas aizrauj un pārliecina. Turpretim sprediķa galvenā daļā Zonntāgs visu vērību piegriež ētiskam elementam, paliek stipri naturāls un kā tāds viņš mūsu laiku cilvēkam brīžam pavisam nebaudāms: sausie prātojumi, operēšana ar vieniem un tiem pašiem līdzekļiem padara sprediķi garlaicīgu, tuksnešainu. Kā Zonntāgs savā minētā lielā sprediķu krājuma ievadā izsakās, tad viņš galvenokārt ir strādājis priekš cilvēka prāta. Daudzi gribot panākt iespaidu uz klausītājiem ar Dieva vārda svinīgo skaņu, citi nodarbinot fantāziju ar spilgtām bildēm, citi apbruņot ar skaistām frazēm, vēl citi iešūpojot klausītāju ar saviem jūtu izplūdumiem morāliskā omulībā. Zonntāgs turpretim paliek pie tā, ka sprediķotāja prātam ir jāvalda par klausītāju prātiem. Izsacītām domām varētu piekrist, ja Zonntāga sprediķi tās viscaur attaisnotu, bet viņi brīžam izvēršas par racionālisma spekulāciju.

Tālāk Zonntāgs savas domas atrisina sekošā kārtā. Cilvēka tikumībai un viņa iekšējam mieram gan vajadzētu mājot sirdī, bet tie tur atradīs vietu tikai tad, ja viņi tur ieies pa prāta ceļu. Jūtas cilvēkam var būt patīkamas, bet domas atnes daudz vairāk labuma. Jūtas, kuŗas runātājs izsauc klausītājā ar savām jūtām, paliek tikai īsu laiku un izzūd, līdz ko runātājs vairs nav acu priekšā, turpretim tās jūtas, kuŗas izsauc klausītājs pats sevī, pateicoties loģiskā kārtībā un

skaidrībā izteiktām domām, tās ir viņa paliekamais īpašums, kuŗu pavairošana un izlietošana tad atkarājas no paša cilvēka. Bet šie Zonntāga uzskati arī tikai pa daļai atrod attaisnojumu viņa sprediķos. Uzrunas un izsaučieni, ar kuŗiem autors griežas pie Dieva, atgādina svinīgas, bet nedzīvas frāzes, ar kādām palaikam mēdz griezties pie augstām valdošām personām. Dievs tiek bieži nostādīts un personificēts stipri cilvēciskā gaismā. Grūti ir iedomāties to klausītāju pacietību, ja apmēram $\frac{3}{4}$ stundas garā sprediķa laikā bija jāklausa gluži pasaulīgas lietas; tā par piem., ir sprediķi par tematu: apcerējums par miegu, apcerējums par ziemas laiku; par Rīgas apkārtni, Daugavu un jubileju (3 sprediķi), kuŗos mēs atrodam daudz ikdienišķai dzīvei derīgas pamācības, ka nevajaga vakaros pirms gulēt iešanas daudz ēst, ka kārtīgi jāguļ, kādu labumu atnes ziema, kādi mājas darbi jāstrādā ziemā u. c.

Tomēr nevar gan arī apgalvot, ka šie sprediķi būtu pavisam nebaudāmi, tajos tomēr atspoguļojas daudzas dzīves patiesības, kuŗas klausītāji var uzņemt ar zināmu interesi, un tā kā tā laika attīstības stāvoklī klausītāji arī vēl neuzrādīja nekādu prasību sprediķotājam, jo klausītājiem trūka kaut kāda kritērija, tad sprediķotāja un baznīcas autoritāte joprojām stāvēja augsti, neskatoties uz visiem racionālistiskā sprediķa trūkumiem. Liekas, ka dievkalpošanas ar racionālistiskiem sprediķiem daudz ko zaudēja no sava svinīguma un bieži vien atgādīnāja laicīgu biedrību sapulces ar populāriem derīgiem priekšlasījumiem par praktiskās, ikdienišķās dzīves vajadzībām. Pie visa šā, man šķiet, nav vainīga Zonntāga personība, bet tas virziens, kuŗam viņš bija padevēģs. Ir tomēr daudz vietas Zonntāga sprediķos, kad aukstais, smagais ledus lūzt, un no apakšas izverd uz āru dzīvu jūtu straumes. Liela personība arī no cietākās klints spēj izcirst dzīva ūdens straumes. Vajaga tikai ar visu sirdi un dvēseli piederēt savai lietai, un par Zonntāgu mums tas ir jāliecina. ✓

Ētisko elementu savos sprediķos Z. stāda aizvien redzamā vietā. Sprediķotāja uzdevums ir piemērot katru tekstu dzīvei un laikmetam, to apgaismojot ar saviem piedzīvojumiem un no dzīves mantotām gudrībām. Pilsoniskā māju un sabiedriskā dzīvē ir jāieved „maigā draudzene“ reliģija un arī viņas māsa, nopietnā tikumības mācība. Šī ir Zonntāga pa-

matdoma, un tai viņš seko visos savos sprediķos. Praktiskās tikumības intereses dēļ autors labprāt atsakās no bībeles tekstā ietvertās reliģiskās idejas, lai tikai nepalaistu garām kaut kādu tikumisku jēdzienu. Tekstu Zonntāgs neizmanto, tas viņam ir tikai izejas punkts, kam viņš piekabina sprediķa tematu un tad galīgi atstāj tekstu, dodamies iekšā ikdienas dzīvē un operēdams ar tām dzīves parādībām, kuŗas stāv šim tematam tuvu. Brīžam mēs aizmirstam pavisam, kāds teksts ir ņemts sprediķim, jo tik pat labi arī varētu likt kaut kuŗu citu tekstu tai vietā. Šai metodei autors grib palikt uzticīgs visā savā darbības laikā, kaut gan savos pēdējos sprediķu krājumos viņš atzīst, ka uzskati par sprediķotājiem sabiedrībā ir jau stipri mainījušies samērā īsā laikā. Kamēr priekš dažiem gadiem valdījusi visu aptverošā racionālistiskā filozofija, kuŗas uzdevums ir bijis visus padarīt gudrus, un ja kas vēl pietiekošā mērā nav bijuši šai filozofijai padevīgi, tad tie ir tikuši sūtīti uz skolas sola, lai mācītos nākt pie aukstā, tukšā prāta (holer Verstand). Pēdējā laikā klejojot apkārt kāda jauna parādība — misticisms, kas brīžam kā Šamans, brīžam kā Harlekins zoboļoties par prātu un zināšanām un sakot, ka sprediķotājs varot būt pat piedzēris, ja tas tikai nākot par labu reliģiskās sajūsmas radīšanai. Šeit nu Zonntāgs grib apkaŗot vienu ekstrēmu ar otru, nostādot racionālisma pretiniekus smieklīgā gaismā. Zonntāga etiskos sprediķus, kas rakstīti pamācīšanai, varam iedalīt dabas sprediķos un sprediķos par praktiskās, ikdieniskās dzīves parādībām un vajadzībām.

Pirmajā grupā ierindotos sprediķos tiek sniegtas jo plašas dabas gleznas, kuŗas diezgan nedzīvas, bez īstas dabas poezijas un mistikas. Un tas jau arī citādi nevar būt, jo autors katra vārda galā grib pamācīt, no katras sikas dabas parādības grib izvest kaut kādu morāli. Un kas vēl no dabas skaistuma būtu īsts un runātu uz klausītāju, to aplāj pārmērīgā morāle.

Visvairāk vietas starp Zonntāga sprediķiem ieņem tieši ar morāli bagātie sprediķi, kuŗos autors jo daudz runā par dažādiem tikumības jēdzieniem, pārkāpumiem un noziegumiem pret tiem, bet arī šeit brīžam mēs neatrodam spilgtuma, netiek gaiši izcelts centrālais jēdziens, centra doma, bet tā sa-

plūst kopā ar blakus jēdzieniem, jo autors pa laikam nepaliek temata robežās, bet runā par daudz citām blakus lietām. Šie sprediķi ir arī uzskatāmi kā kristīgās ticības apoloģija viņiem, kas kristīgo mācību un racionālo filozofiju nespēja apvienot un staigāja pilni šaubu.

Var rasties jautājums, vai ir pareizi apskatīt Zonntāga sprediķus pēc tagadnes homilētikas prasībām? Bet kādu citu kritēriju tad lai viņiem uzstāda? —

Daudz ir to sprediķu, kuŗos atspoguļojas tieši ikdienišķās dzīves parādības, kas palīdz mums notēlot tā laika sabiedrības dzīvi, kultūras līmeni, viņas uzskatus, tieksmes, ceļšanās un mērķus. Sava laika biedrus Zonntāgs raksturo diezgan tumšām krāsām, pieraksta viņiem visādus ļaunumus. Dievs esot bagātīgi svētījis mūsu zemē pilsētas un laukus, ļaudis dzīvojot pārpilnībā un baudās. Bagātnieki dzīvojot izšķērdīgi un gribot saraust vēl vairāk mantas. Vietējās šķiras ceļšoties bagātājiem tikt līdz gan mantkārībā, gan izdzīvē. Tādēļ visi jo smagi apspiežot dzimtļaudis, lai no tiem sev iegūtu pēc iespējas vairāk dažāda labuma. Daudzi sabiedrības darbā stāvošie aizmirstot savu pienākumu. Arī tirgotāji raušot mantu, uzlikdami uz precēm nekaunīgi augstas cenas, tas pats sakāms par amatniekiem un māksliniekiem. Apakšnieki tādēļ vairs neuzticoties saviem maizes tēviem, un rodoties nepaklausība un nepatecība. Jaunā paaudze šķietot bez dzīves un darba prieka, bez uzņēmības, jo pavadot savu laiku tikai izpriecās un izklaidībā. Par mantkārību un baudas kāri Zonntāgs nevar vien pietiekoši daudz norāt un pamācīt. Zonntāga gaišais, caururbjošais skats redz trūkumus un ēnas puses katrā vietā, vai tas būtu pie augstmaņiem, vai zemiem, bagātiem vai nabagiem. Un tādēļ viņš nemitās atgādināt un saukt visus pie krietniem goda darbiem, lai viens otru pabalstītu, viens otram palīdzētu ar vārdiem un darbiem. Ideālisms, ticība uz labo, taisnības, patiesības un humanitātes uzvara ir devusi Zonntāgam spēku uzsākt cīņu arī ar tik lieliem sociāliem ļaunumiem, kā dzimtbūšanu. To mēs vērojam no Zonntāga attiecībām pret divām lielākām un spēcīgākām sabiedrības šķirām: pret zemniecību un muižniecību, kā tas ir izmanāms arī viņa sprediķos.

Ar zemniecību Zonntāgs nebij nācis tiešos sakaros, ja neņemam vērā baznīcu un skolu vizitācijas uz laukiem, dažas vasaras brīvdienas, kuŗas viņš pavadīja Āraižu vai Burtnieku mācītāja muižās. Zonntāga darbs norisinājās vācu sabiedrībā, bet arī notālēm viņš bija mācījies pazīt un saprast latviešu tautu, un viņa sirds silti juta līdz latviešu liktenim. Patīkami ir atrast viņa sprediķos sirsnības pilnus vārdus par dzimtbūšanas jūgā vergodamo latviešu zemnieku. Virsmācītājs Dr. Grāve liecina, ka Zonntāgs savā landtāga sprediķī (3. decembrī 1795. g. „Ermuterungen zum Gemeingeiste) esot tik karsti uzstājies par zemnieku stāvokļa uzlabošanu un tik spilgtām krāsām tēlojis latviešu dzimtļaužu bēdīgo stāvokli un netaisnību, kas viņiem no muižniecības puses tiek nodarīta, ka kāds klausītājs (grafs Sievers, Vidzemes landrāts un vēlāk senātors) pēc sprediķa ir apsolījis, turpmāk likt par visas savas ceņšanās mērķi — svētās taisnības atzīšanu attiecībā uz mūsu zemniekiem un tā pazeminošā stāvokļa izbeigšanu, kuŗā zemnieki atradās. Šai sprediķī Zonntāgs griezās pie Vidzemes muižniecības, visus aicinot pie kopēja darba nākošo paaudžu labā, lai tām nebūtu pārāk smagi jāizpērk tēvu grēki. Tādēļ, lai valdot kopējs mīlestības gars visos muižniecības locekļos attiecībā pret latvju zemnieku, lai tiek uzlabots un pacelts zemnieku stāvoklis, jo no viņu materiālās un garīgās labklājības atkarājas arī muižnieku labklājība, viņu bērnu un bērnu bērnu dzīvība un zemes drošība. Ka šai lietā būtu darāms vēl tik daudz, to sajūt katrs, kas redz tik atbaidoši lielu plaisu starp muižnieka-pavēlnieka un viņam padoto dzimtļaužu kultūras stāvokli: „Šis stāvoklis klie dz uz jums, Vidzemes augstdzimušie, visas izglītotās Eiropas balsis izaicina tevi!“ Tā skan Zonntāga vārdi.

Kādā ceļā būtu uzlabojams zemnieku stāvoklis, par to Zonntāgs sprediķo sekoši: „Negaidiet no manis tagad kāda morālista sapņotāja prasības. Es nesaku: dodiet bērnam dunci rokā; dodiet neattīstītiem un nepieradušiem uz reiz neaprobežotu brīvību. Tikai reliģijas, cilvēcības un jūsu pašu labklājības dēļ lūdzu jūs raudzīties uz to, lai jums padotie dzimtļaudis vispirms tiktu pie sava nekustama īpašuma. Padariet tos pakāpeniski un nopietni spējīgus priekš brīva stāvokļa,

kas nāks priekš jums pašiem tikai par svētību. Dodiet beztiesīgiem iespēju aizstāvēt savas tiesības tiesas priekšā. Sargājat tos, kam vajaga palīdzības pret atsevišķu bargu kungu patvarībām. Nodrošiniet jūs, tēvi, jūsu no jums pilnīgi atkarīgiem bērniem (zemniekiem) viņu tik grūti nopelnīto dienīško maizi. Liekat par visām lietām pamatu jūsu zemnieku augstākai morāliskai kultūrai. Nesakat: tā ir tautskolotāju lieta. Kamēr cilvēcīgā un pilsoniskā zemnieku eksistence nav nodrošināta, tik ilgi viss, kas tiek darīts tikumības pacelšanas labā, ir un paliek tikai laba griba. Nesakat: šie dzimtļaudis nav priekš cēlākām jūtām spējīgi. Cik daudz piemēru liecina jums: viņi ir uz to spējīgi!“

Uzslavējis atsevišķas personas par viņu humāno izturēšanos pret zemniekiem, Zonntāgs sava ievērojamā sprediķa beigās vēl griežas ar spēcīgiem, karstiem vārdiem pie visiem landtāga locekļiem. „Uz jums, provinces gādnieki, sauc tie tūkstoši, kuŗi asiņoja zem šīs zemes iekarotāju zobīna asmiņa, tie simti un tūkstoši, kuŗi smok sešus gaŗos gadu simteņus zem viņu spaidiem, tie nelaimīgie, kuŗi vēl tagad šeit un arī citur, kā likstošas ēnas nes sev līdzī postu bildi. Visi tie sauc vienīgi uz jums kopējā lūgšanā: jūs, kuŗu tēvi palika par mūsu kungiem, topat, jel topat jūs atpakaļpalikušai, rūpīgas tēvišķas kopšanas alkdamai tautai par — istiem tēviem! Tik labprāt jūs vēlētos, lai jūs sauc par tādiem, tad topat jel mūsu tēvi!“

Viscauri šajā un citos līdzīgos sprediķos skan mīlestība pret cietēju zemnieku, kuŗu vienīgi debesu tēvs ņem savā aizstāvniecībā, dod taisnību apspiestiem un vājiem, neievērodams cilvēka sabiedrisko stāvokli. Zonntāga simpatijas pret strādīgo, izturīgo zemnieku tautu izmanāmas ik sprediķī. Kad, Napoleonam tuvojoties, Vidzemē notiek mobilizācija, Zonntāgs cenšas tautai izskaidrot Napoleona savtīgos mērķus un pamudināt zemniekus aizstāvēt savu tēvzemi. Viņš slavē latviešu brašos kareivjus un viņu dzimtenes mīlestību. No šiem vergu ļaudīm Zonntāga sprediķos jau dvēsmo uz mums liels spēks, kas savā dabiskumā un neizveidotās formās jo dižens.

(Turpinājums sekos.)

SKOLA UN PAIDAGOĢIJA

Prof. K. Kundziņš

Kad dzīves pamati irst.

Dažas lapas puses no jaunatnes aizsardzības darba.

1.

Bieži dzirdam apgalvojām, ka cilvēka attīstībā iedzimtība esot viss, vai arī, ka vienīgi ārējie apstākļi ir tie, kas noteic bērna nākotni, viņa krišanu un celšanos. Reliģiski orientētais audzinātājs tādiem uzskatiem nevarēs pievienoties. Viņš, nebūt nenoliegdams minētos faktorus, blakus tiem redzēs darbojamies vēl citus: garīgu ietekmi, kas nāk no viena vai otra līdz-cilvēka, spēcīgus pārdzīvojumus un Dieva vadību, kuŗiem nereti piekrīt nevien liela, bet pat izšķiroša nozīme topošā cilvēka likteņos. Nebūs arī iespējams noliegt straujāku pagriezienu vai pat lūzumu iespējamību, kas topoša cilvēka dzīves ceļam var dot jaunu virzienu, vai nu uz labu, vai ļaunu.

Šāds reliģiski pamatots uzskats, ka Dieva ceļi cilvēku dzīvē var būt ļoti dažādi, jāuzlūko par nepieciešamu priekšnoteikumu tam darbam, par kuŗu šoreiz gribam runāt.

Nav vairs nevienam apslēpts, ka tā saucamais kultūras mehānizācijas process, kas saistīts ar lielu ārēju vērtību uzkrāšanu, bet bieži iztukšo un sagrauj iekšējo cilvēku arī mūsu tautas attīstībai nav pagājis secen. Par sevišķi bīstamu šī procesa simptomu kļuvis organisko cilvēku kopības saišu sairums. Lai domājam tikai par tautas dzīves pamatvienību — ģimeni. Liels ir kļuvis to bērnu skaits, kas jau savas dzīves agrajā rītā paliek bez vecāku mājas vai ģimenes drošā aizvēja. Tai pašā laikā šo mehānizētās un industriālizētās dzīves radīto parādību vēl padziļina modernā cilvēka pārmērīgais individualisms (egocentrisms), viņa pārspīlētā tieksme pēc personīgas brīvības, bezrūpības un maksimālās dzīves baudas (laulības iršana, atraisīšanās no rūpēm par bērniem). Viss tas kopā radījis tagadnes bēdīgo situāciju, proti, ka materiālās dzīves labklājības standartam ce-

loties, tomēr ārkārtīgi daudz bērnu jau mazās dienās paliek bez kārtīgas mājas dzīves un bez tik nepieciešamā ģimenes dzīves atbalsta un siltuma. Minētā fakta illūstrēšanai sniegsim dažus skaitļus, kas ņemti no Rīgas pilsētas aizgādības valdes bērnu inspektora ziņojuma. Rīgas pilsētas bērnu dārzus 1936. gadā caurmērā ikdienas apmeklēja 2641 bērns. No šī bērnu skaita tikai 1334 jeb 51% bija tādu, kam mājās bija tēvs un māte. Pārējie 49% auguši vai nu bez tēva, vai bez mātes, pie tam nopiedošais vairākums, pavisam 38% no kopīgā bērnu skaita, bez tēva. Arī Rīgas nomaļu pamatskolu vadītāji, sevišķi no Latgales priekšpilsētas rajona, apstiprina faktu, ka dažās klasēs 30% bērnu aug bez tēviem un diezgan liela daļa arī bez mātēm. Pie tam tikai samērā nedaudzos gadījumos tēvs vai māte ir miruši. Viss lielais gadījumu vairums attiecas uz sairušu vai irstošu ģimenes dzīvi.

Bet skaitļos tveramie fakti apgaismo tikai vienu īstenības pusi. Vēl jāievēro, ka liela daļa nevien bez tēva un mātes esošo, bet arī vēl ģimenes kopībā dzīvojošo bērnu aug stipri apšaubāmā atmosfērā (priekšpilsētas krogi, alkoholisms, seksuāla izvirtība, vecāku bezdarbs vai naktsdarbi u. t. t.) Tikai visu to vērā ņemot, pilnā mērā varēsīm noskārst, ar kādām varām te jāsadurās trauslajam bērnam un cik spēcīgiem jābūt tiem labajiem spēkiem, cik stiprai tai rokai un cik siltai tai sirdij, kas šādu apdraudētu radījumu grib pasargāt no vislaunākā un uzvest uz gaišāka dzīves ceļa.

Lai konkrētāk iepazītos ar to, cik tālu no vienas puses var sniegties postošo spēku iespaids un kādas iespējas un izredzes, no otras puses, ir sociālajam un paidagoģiskam aizsardzības darbam, apstāsimies šoreiz pie tiem gadījumiem, kad dzīves ļaunums un posts apdraud mazgadīgas meitenes pie tam tanī vecumā, kas līdzās agrās bērnības rītam uzskatāms par viskritiskāko, — tā saucamajos pusaudžu gados.

2.

Jaunatnes psiholoģija māca, ka t. s. pārejas gadī, kad bērns top par jaunekli vai jaunavu, cilvēka rakstura attīstībai un viņa nākamajām dzīves gaitām var kļūt sevišķi liktenīgi, tik-

lab labā vai ļaunā nozīmē. Parādības, kuŗām līdz šim bērns pagājis garām puslīdz vienaldzīgs, pastiprinātā mērā sāk nodarbināt pusaudzā prātu un fantaziju. Labi tam bērnam, kuŗu šinī laikā sargā normāla ģimene vai labi vadīta skola. Abi faktori kopā, roku rokā strādājot, ir spēks, kas arī lielpilsētas bērna dzīvi var piepildīt ar gaišu un veselīgu saturu. Tādā gadījumā viena otra maitājoša pārādība paslīdēs garām gandrīz nemanot, vai skārs bērna būtņi tikai pavirši nenodarot dziļāku postu.

Bet pavisam citāds stāvoklis radīsies, ja pašā dabas dotajā vidē, t. i. ģimenē un tās tuvākajā apkārtnē būs ielauzušies ārdošie spēki: ja tēva — mātes attiecības nebūs vairs nōrmālas, ja bērnu acu priekšā risināsies rupji skati vai varas darbi un noziegumi, jeb ģimene būs pavisam sabrukusi un augošo pilsoni savā iespaidā paņems iela, dzertuve vai naktsdzīve, vārdu sakot — lielais dzīves posts. Iedomāsimies mazgadīgu meiteni augam šādā apkārtnē — cilvēka bērnu, kuŗā no vienas puses jau sāk mosties nākamās sievietes instinkti, un kas tomēr, no otras puses vēl ir bērns, kas tiecas pieslieties un pakļauties kam stiprākam, kādai vadošai rokai, kas — lai kādos apstākļos tā līdz šim augusi — taču alkst saprotoša skata un mīļa glāsta.

Nav ko brīnīties, ka iedarbojoties brutālajiem spēkiem taisni tanīs gados, kad labi dvēseles iedīgļi neapturami veras pretī lielajam dzīves brīnumam, šie labie iedīgļi jau pašā saknē tiek nomākti vai maitāti un ka rodas dvēseliska „trauma“, ie-vainojums, kas var kļūt liktenīgs.

Ibsens savā „Meža pilē“ rāda pusaudzū meiteni, kas būdama apbalvota ar pārāk trauslu dvēseli, pārejas gados pārdzīvo dziļu, liktenīgu krīzi. Meitene, nojauzdama, ka dzīves īstenība ir daudz brutālāka par bērna dvēseles sapņi, ka pat māte no viņas rūpīgi slēpusi kādu savas dzīves tumšu punktu un ka tas, ko viņa raduši saukt par tēvu, nemaz tas nav viņas tēvs — neiztur pirmo dzīves aso vēju pūsmu un — salūst. Gan jāsaka, ka salīdzinot mūsu dienu pusaudzes ar Ibsena trauslo meitenes tēlu, dzīve parasti rādīs mazliet citu ainu. 95% gadījumos šī ārējā sabrukuma nevarēsīm konstatēt. Toties pa lielākai daļai redzēsīm ko citu, pēc būtības ne mazāk bēdīgu. Dzīves brutālai atcerībai iedarbojoties meitenes dvēsele pārklājas it kā ar vienaldzības plēvi, tā pakāpeniski notrulinās, zaudē savu kautrību,

skaidrību un jūtīgumu. Gala rezultāts visai skumjš: sirds apziņa un dabīgā kauna izjūta priekšlaikus notrulinājušās. Atsauca uz pieaugušo cilvēku norādījumiem, uz ko lielā mērā dibināta audzināšana, gandrīz pilnīgi zudusi. Par tādiem gadījumiem bieži jāsūdzas pilsētas nomaļu skolām un diemžēl, ne tām vien. Labi domāti audzinātāja brīdinājumi un mudinājumi vairs neatstāj nekādu iespaidu. Vēl vienīgi sodu piedraudējumi uz brīdi liek satrūkties, tomēr drīz kļūst redzams, ka arī tie vairs neveicina labošanu, bet pamudina mazos sadzīves upurus vienīgi rūpīgāki noslēpt savas jaunās tieksmes un kļūmīgos soļus. Skolas spriedums bieži skan: meitene jau tādā mērā samaitāta, ka viņa vairs neiederas normālajā skolā, kur tā nesamaitātiem bērniem viegli var kļūt bīstama... Tādi gadījumi ir īsts krusts audzinātājiem un skolai.

Lai nepaliktu stāvēt vispārīgu teorētisku apgalvojumu plāksnē, piegriezīsimies konkrētajai dzīves īstenībai, ar kādu ik uz soļa jāsadurās Rīgas audzinātājiem un sociālo iestāžu darbiniekiem. Dosim vārdu tiešiem izziņas materiāliem.*)

Lūcija S., vecums 15 gadi, skolniece-meitene izslēgta no ... pamatskolas, jo vīriešu sabiedrībā apmeklējusi dzertuves un naktslokālus. Noskaidrojās, ka pie Lūcijas dzīvoklī bieži ieradušies vecāki skolnieki un jauni vīrieši. Meitenes māte katru nakti atrodas darbā, jo strādā „Foxtrottdielē“. Mātes prombūtnē arī Lūcija sākusī pavadīt nakts ārpus mājas. Māte aizstāv, mēģina attaisnot meitas uzvešanos.

Valija R., arī 15 g. veca, izslēgta no pamatskolas reizē ar Lūciju S. un vēl dažām meitenēm. Visas viņas nekārtīgi apmeklējušas skolu un uzvedušās skolniecēm nepiemēroti. Valijas vecāki šķīrušies. Meitene dzīvo pie tēva. Pēdējais stāsta, ka meitu nelabvēlīgi ietekmējušas viņas draudzenes. Reiz viņš Valijas biedrenes padzinis no dzīvokļa ar siksnu. Pēc tam tās vairs dzīvoklī nav rādījušās, bet kopā ar dažiem jauniem cilvēkiem staigājušas pa ielu. Valija vakaros nākusi vēlu mājās, aizbildinādams ar dažādiem „egļišu vakariem“ (!). Tēvs stāsta, ka meitenes palaidības atbalstot viņas māte, kas ar to itkā gribot spītēt savam šķirtajam vīram. Valijas tēvs ļoti sagrauzts, nervozs. Saka, ka tam esot grūti ar meiteni cīnīties un tādēļ lūdz Valiju uzņemt kādā iestādē...

Šie piemēri atsedz drūmu ainu no lielpilsētas dzīves. Tikumiskais posts liekas pilnīgi aplājais meiteņu labos sirds iedīgļus. Iedziļinoties piemēros, redzam visus raksturīgākos jaunatnes pakļūšanas simptomus: sairumu ģimenes dzīvē, morāliska

*) Šie un turpmākie materiāli ņemti no Latvijas bērnu palīdzības savienības, galvenā kārtā no viņas aizsardzības sekcijas aktīm.

atbalsta trūkumu (vienā gadījumā māte pati nodarbināta nakts lokālā), sliktus draugus, apšaubāmu sabiedrību.

Protams ne uzreiz meitenes nokļūst uz tik klūmīga ceļa, kā augšā redzējām. Katrā atsevišķā gadījumā ir konstatējams brīdis, kad augošais bērns izjutis vēl zināmu kautrību, vai vēl cīnījies pats ar sevi. Tomēr vecāki biedri, kas imponē ar savu „dzīves pazīšanu“ un drosmi, dabīgo pretošanos viegli nobīdījuši pie malas. Gandrīz visi klūmīgie soļi sākas ar sliktu biedru vilinājumiem, ar p a v e š a n u. Lai atkal runā piemērs.

Marijas ielas stūrī stāv kāda gadus 12 veca meitene, skolniece, un raud. Zīnkārīgi cilvēki to apstājuši no visām pusēm un mēģina izzināt raudāšanas iemeslus. Kad tas neizdodas, tie izklīst. Tad kāda kundze draudzīgi tuvojas meitenei, to mierina un beidzot iegūst meitenes uzticību. Meitene tai izstāsta savu bēdu: kāda biedrene to paņēmusi līdz rakstāmlietu veikālā un pamācījusi, kamēr pati pirks burtnīcu, paņemt glītākos bilžu rāmīšus no letes un tos paslēpt. Meitene piekerta un pārdevēja paturējusi skolas somu; sacījusi, lai aizejot mājā un izstāstot vecākiem. Pavadot meiteni uz mājām, izrādījās, ka vecāki, pēc visa spriežot, godīgi cilvēki. Tēvs pelnās kā smagais ormanis. Par meitas klūmīgo rīcību tie bija ļoti nobēdājušies.

Skaidri redzams, cik viegli sliktā sabiedrība (piemērs) kopā ar pilsētas vilinājumiem var ietekmēt arī bērnu, kas nāk no samērā labvēlīgiem mājas apstākļiem. Izejas punkts — padošanās jaunam padomam, iedarbojoties kādam vilinošam motīvam.

Sevišķi klūmīgs meitenēm var kļūt viens vai otrs sarežģījums un nedarbs, ja māte (vai arī tēvs, audzinātāji) nav pratuši iegūt bērna uzticību, attiecības ir bijušas vienīgi „oficiālas“. Tādā gadījumā vecāku biedru pamācībām un padomiem piemīt sevišķi liels sugestīvs spēks.

Trūkst vārdu, lai pienācīgi kvalificētu tos pavešanas gadījumus, kad pavadējs nav vairs vienīgi vecāks biedrs vai biedrene, bet cilvēks, kam uzlikta atbildība, kam būtu jāzin, kas viņš ir un ko viņš dara. Un tomēr arī modernās civilizācijas pārstāvis, arīgi no verga par kungu kļuvis bieži savā būtībā nav nekas cits, ka tā pati „gaišmatainā bestija“, kaut arī tērpusies džentlmeņa uzvalkā. Aizsardzības sekcijai vairākkārt ir iznākušas darišanas ar šādiem kungiem, to starpā pat ar kādu skolas pārzini (kas tagad, paldies Dievam, tāds vairs nav), kas uzmesdamies par labdariem neaizsargātiem bērniem, tos vēlāk padarījuši par savu dzīvniecisko iekāru upuriem...

(Beigas sekos.)

Stud. theol. **Bernhards Kasars**

Kopīgs visu klašu rīta svētbrīdis un ticības mācības stunda 3. pamatskolas klasē

Darba kopmērķis: Atziņa, ka dievbijīgi dzīvojot jācenšas saglabāt sirdi aizvien tīru un šķīstu.

Ievadam — kopīgais rīta svētbrīdis.

Dziesma: „Tavā gaismā, gaismas Dievs...”

Radi, Dievs, man skaidru sirdi un atjauno manī stingru garu!

Ps. 51, 12.

Kad tēva kārtā šūpulī tu pirmo reizi ieraudzīji šīs saules gaismu, tava sirds tad bija skaidra. Kad tavš skats pirmo reizi sastapās ar mīlās mātes skatu, tad tu pats vēl biji kā maza saulīte — mirdzoša, skaidra. Tu biji kā gaišā rīta zvaigzne, kas ilgi, ilgi vēl mirdz, kad melnā nakts rīta ausmā jau sen izzudusi.

Bet kā tagad ir ar tevi? Vai arī tagad tava sirds ir vēl tikpat skaidra? Vai arī tagad vēl tu esi kā gaišā rīta zvaigzne?

Tautas dziesma saka: „Gaiša leca rīta zvaigzne, Tumša kļuva tecēdama...” Vai arī ar tevi nav tāpat? Mūsu dzīvei ir liela līdzība ar rīta zvaigznes tecējumu. Rīta zvaigzne uzlec tad, kad vēl ir nakts un kad viņa uzlec, tad tā ir spodra, spodra; bet kad atāust rīts, tā kļūst mazāk saredzama, un kad saule jau paceļas pāri mežu galiem, tad gaišo rīta zvaigzni mēs vairs neredzam — viņa tecēdama ir tumša kļuvusi. Tāpat ar mūsu dzīves gaitu. Sākumā mūsu sirdis vēl tīras, skaidras, bet jo tālāk no šūpuļa mēs aiztekam, jo tumšāki mēs topam, ja, tāpat kā tā rīta zvaigzne. Dzīve mūs tādus padara. Bet vai tad mēs drīkstam ļauties šai dzīves tumšai varai? — Nē, nemūžam! Mums visiem spēkiem jācinās pret to! Mums jācenšas saglabāt savu sirdi aizvien tīru un skaidru! Mums jānāk karstā jo karstā lūgšanā pie Dieva un jālūdz viņu Dāvida dziesmas vārdiem: „Radi Dievs, man skaidru sirdi, atjauno manī stingru garu!” Pārradi manu sirdi, lai tā top skaidra no jauna, atbrīvo to no visa ļauna, atjauno manī stipru garu, ka varu saglabāt savu sirdi tīru un skaidru visu savu mūžu, ka esmu aizvien kā tā spodrā rīta

zvaigzne, kas tikko uzlēkusi, kad vēl visapkārt valda tumša nakts!

Svētī, tēvs, mūsu labo apņemšanos un palīdzi mums patiesi būt tīriem un skaidriem par gaismu citiem, par slavu Tev!
Āmen!

B. Ticības mācības stunda 3. pamatskolas klasē.

Stundas plāns.

Stundas mērķis: a) Atziņa, ka dievbijīgi dzīvojot jācenšas saglabāt sirdi aizvien tīru un šķīstu, b) jācienī savi vecāki.

Stundas viela: Absaloms.

Mācības līdzekļi: Skolotāja stāsts, Palestīnas sienas karte un skats: „Absaloma nāve“.

Stundas norise.

I. Īss atskats uz iepriekšējā stundā izņemto vielu.

II. Jaunās vielas apstrādājums.

1. Skolotāja stāsts.

2. Papildviela.

a) Papildviela, kas māca sirdi glabāt tīru, šķīstu

b) Papildviela, kas māca cienīt vecākus: 4. bauslis, proverbs Salomonis, latviešu folklorā.

c) Skolotāja un pašu skolēnu novērojumi viņu dzīvē.

III. Noslēgums.

1. Galveno domu kopsavilkums.

2. Lūgšana.

Stundas norise.

I. Īss atskats uz iepriekšējā stundā izņemto vielu.

Lai pārbaudītu, kā skolēni piesavinājušies iepriekšējā stundā izņemto vielu un saistītu to ar jauno vielu, tad likšu vienam skolēnam uzdotu atstāstīt. Skolēns stāstīs par Dāvidu, kā par labu un krietnu valdnieku. Ne pats viņa stāstu pārtraukšu, ne arī ļaušu skolēniem to darīt (kaut gan prasu, lai rokas pacel ikreizes ikviens, kurš atrod stāstā kādu kļūdu, vai nesakarību.. Tie, kas būs rokas pacēlušī, pie vārda tiks tikai tad, kad stāstī-

tājs savu stāstu būs beidzis, tad viņi varēs pirmā skolēna stāstu papildināt, izlabot. Tā darīt mani vada šādi atzinumi:

1) Skolēnam ir tiesība prasīt, lai viņam ļauj mierīgi atbildēt, lai viņu netraucē, nejauc.

2) Pie šādas kārtības ikvienam skolēnam klasē jāklausa daudz uzmanīgāki, lai viņš iegaumētu līdzskolēna stāstā ieviesušās kļūdas un tās atcerētos līdz tam brīdim, kad stāsts būs pabeigts.

3) Šāda kārtība rūda skolēnu uzmanību, atjautību un atmiņu.

4) Klases darbā dabīgi rodas disciplīna un lielāka interese pie darba.

5) Tā varu labi novērtēt atsevišķa skolēna zināšanas.

Lai izceltu tos faktus, kuŗi man nepieciešami, ka es labāk varētu saistīt iepriekšējās stundas vielu ar tekošo, tad visai klasei vēl uzstādīšu dažus jautājumus:

Cik ilgi valdīja Dāvids?

— 40 gadus.

Kā izskaidrojama viņa ilgā valdīšana?

— Viņš bija krietns, labs valdnieks.

Vai tikai kā valdnieks viņš bija krietns, labs?

— Nē, viņš bija labs arī kā cilvēks.

Kādus gadījumus jūs atceraties, kas viņu raksturo kā labu, krietnu cilvēku?

— Viņš tuksnesī, nakts tumsā nenokāva gulošo Saulu, kaut gan Sauls ilgi jau bija meklējis Dāvidu, lai to nokautu. Cits skolēns: Viņš bija tuksnesī izdzīto un atstumto draugs un mierinātājs.

Vai tikai labs un krietns bija Dāvids?

— Viņš bija arī drošsirdīgs.

Vai atceraties kādu gadījumu, kuŗā izpaužas Dāvida drošsirdība?

— Viņš nebijās, vēl zēns būdams, iet ciņā pret milzi Goliātu. Cits skolēns: Viņš lauvu un lāci nokāvis ganīdams tēva avis.

Vai jūs neatceraties vēl kādu jo teicamu Dāvida īpašību?

— Viņš bija dievbijīgs.

Kādā gadījumā jo spilgti izpaužas viņa dziļā dievbijība?

— Iedams cīņā ar Goliātu, viņš teica Saulam: „Tas Kungs, kas mani pestījis no lauvas un lāča nagiem, tas mani atpestīs arī no šī vīra rokas!“

Tā tad Dāvida stiprums bija ...

— Dāvida stiprums un bruņas bija Dievs.

II. Jaunās vielas apstrādājums.

1. Skolotāja stāsts.

Sagatavojums, ievads stāstam.

Labi sacīts. Bet redzat, bērni, ne ikreizes krietniem vecākiem ir tikpat krietni dēli. Gan saka, ka ābols nekrit tālu no ābeles, bet ne vienmēr tā ir — nāk vētra, atrauj ābolu no zaļā ābeles zara un aiztriec to jo tālu no ābeles. Tāpat ir ar cilvēkiem. Vecāki labi, bet bērns var izaugt ļauns. Tikai tā „vētra“ pie cilvēkiem nav meklējama ārpus mums, bet mūsu pašu sirdīs. Tā ir ļaunu iekāru, tumšu netikumu vētra, kas nereti sagrābj mūs, ja, kā vētra savā varā un mūs pazudina. Vēl citādu gleznu varam sev priekšā stādīties: Tava mazā sirds ir kā mazs puķu dārziņš — tur aug košas puķes: mīlestības, labsirdības un godbijības puķes; bet viņā aug arī nezāles — dusmu, naida un iekāres nezāles. Tās nu tev cītīgi diendienā jāravē, lai viņas nenomāc košās puķes, kas tur plaukst. Mums jācenšas, kā to šorīt kopējā rīta lūgšanā runājām, savu sirdi aizvien saglabāt tīru un šķīstu, ka šīs nezāles nesazel, ka šie ļaunumi mūs pašus nepadara tumšus; ka mēs dzīves ceļu tecēdami nesatumstam, kā spožā rīta zvaizne satumst tecēdama. Lūk, šodien gribu jums stāstīt par tādu cilvēku, kurš nedarija tā, kā es jums mācu, kurš necentās savu sirdi šķīstu, skaidru paglabāt; cilvēku, kurš ļāva, lai sazel ļaunās nezāles viņa sirdī un nomāc tur labo tikumu gaišos ziedus; par cilvēku, kurš bija kā tāds ābols, kas tālu aiztriekts no ābeles. Šis cilvēks bija jums pazīstamā valdnieka Dāvida dēls. Viņu sauca Absaloms. Es viņu jums arī parādīšu, uzzīmētu kādā drausmīgā skatā, bet drusku vēlāk, tagad es gribu par viņu jums stāstīt.

Stāstījuma piesaistījums iepriekšējās stundas vielai.

Kad Absaloms bija vēl mazs zēns, tad šķīta, ka no viņa dienās izaugs itin krietns vīrs, un tomēr — tā nenotika. Paudzies

lielāks, viņš kļuva liels nedarbis. Viņam bija arī brāļi. Vienu no tiem, kuŗa vārds bija Sālomons, viņš visādi mocīja. Sālomons bija labsirdīgs, krietns zēns, viņš nekad neuzsāka ķildu, bet Absaloms bija palaidnis. Kad audzinātāji Absalomu pamācīja, viņš tos izsmēja, izturējās pret tiem necienīgi. Viņš bija lepns uz sevi, jo viņš tak bija paša ķēniņa dēls un auga pārpilnībā. Ja, patiesi viņam nekā netrūka. Viņš auga greznībā un garlaikojās, jo strādāt viņam negribējās. Bet ja kāds nedara darbu, tad viņa domas aiziet neceļus, un tās sāk darīt nedarbus, jo neko nedarīt cilvēks nevar, tāda nu ir cilvēka daba, ka viņš grib darboties. Tā nu ļaunuma nezāles aizvien kuplāk sazēla Absaloma dvēselē, un viņš jau arī nemaz necentās savu sirdi tīru, šķīstu saglabāt. Tad, kad viņš jau kļuva liels, un zēna nedarbi viņu vairs nevaldzināja, viņš kļuva nekrietns, par daudz ļaunuma nezāles viņa sirdī jau bija sazēlušas! Viņš netikvien greznojās un velti izšķieda dārgo laiku bezdarbībā, bet klusībā viņš sāka pat ļaunus plānus kaldināt; ļaunus plānus, ļaunus nodomus un vēl pret savu tēvu, pret savu labo, miesīgo tēvu Dāvidu. Ļauna jo ļauna nezāle, ļauna jo ļauna iekāre bija viņa sirdī sazēlusi, viņu nomākusi. Neaprobežota varas kāre bija šī nezāle. Absaloms pats gribēja valdīt, ķēniņš viņš gribēja būt! Ļaunā iekāre viņu tā bija nomākusi, ka pat vairākas naktis no vietas viņš nevarēja vairs iemigt, domādams to vienu — kā tikai ātrāk tikt pie varas!

Mēnešiem ilgi, dienu no dienas viņš stāvēja, kā kāds vārtu sargs, pie pils vārtiem, un ja kāds nāca ar sūdzībām pie ķēniņa, tad viņš tam ar glaimu vārdiem gāja pretī un sīki, jo sīki iztaujāja, par ko viņš grib ķēniņam žēloties. Noklausījies sūdzību, viņš aizvien mēdza teikt: „Ja gan, tava lieta ir taisna, bet ķēniņa namā, dievamžēl, neviena nav, kas tevi uzklausi. Jā, ja es būtu tiesnesis (tas nozīmē — ķēniņš, jo ķēniņš bija toreiz arī augstākais tiesnesis), cita lieta! es tavu lietu taisni izspriestu.“ Tā darīdams, viņš gribēja pielabināties tiem, kas nāca pie ķēniņa. Ja kāds no tiem, godu dodams, klanījās viņa priekšā, tad viņš to apkampa un skūpstīja — tik godkārigs, tik varas kārs viņš bija. Viens otrs neapmierinātais Absalomam arī noticēja, un tā viņš, kā bībelē teikts, „Zaga savam tēvam pavalstnieku sirdis.“ Bet ar to vien viņam vēl nepietika.

Svētie raksti saka, ka grēks dzemdē grēku, tāpat tas bija arī ar Absalomu. Bezmiega naktīs viņš izdomāja viltus pilnu jo nekrietnu plānu, kuŗu viņš, ja vien varētu izpildīt, patiesi varbūt arī kļūtu ķēniņš. Viņš nolēma, lai ātrāk tiktu pie varas, sacelties pret savu tēvu, pret savu miesīgu tēvu un nokaut to. Kad daudzu pavalstnieku sirdis viņš ar savu lišķību jau bija savaldzinājis un jutās drošāks, kādā rītā, jo agri pamodies, viņš nāk pie sava tēva un saka: „Tēt, es esmu pilns nemiera,“ es šonakt nevarēju pat labi gulēt. Tu zini, es esmu solījies iet uz Hēbronu Dievu pielūgt, nest viņam pateicības upuri, bet līdz šim es to vēl neesmu darījis. Tagad tuvojas svētki, atļauj man iet uz Hēbronu, ka tur varu savu solījumu pildīt!“ — Kā jūs domājat, bērni, vai dievbijīgs tēvs liegs savam dēlam iet uz citu pilsētu Dievu pielūgt — protams ne! un tā nu Absaloms, dabūjis pat divi simts pavadoņus, iet uz Hēbronu (uz lielās sienas kartes parādīšu Hēbronu). — Bet visā zemē viņš slepeni jau bija sazinājis ar saviem piekritējiem: tūliņ, tiklīdz svētkos atskan signāls, lai viņi sauc: „Absaloms ir ķēniņš Hēbronā!“ Un tā arī notika. Hēbronā saplūda daudz ļaužu, daudzi starp tiem bija tādi, kas bija patiesi nākuši tikai Dievu slavēt, viņam upurēt; bet Absaloms pašā svētku vidū lika signālam skanēt, lika sevi par ķēniņu izsaukt. Viņš lika sevi cildināt taisni tanī brīdī, kad visas citas domas vajadzēja pie malas mest un Dievu no visas sirds lūgt. Protams, Dievam tas nepatikās. Bet Absaloms rikojās tikai tālāk. Apspriedies ar saviem piekritējiem, viņš tūdaļ steidzās ar samulsināto ļaužu pulku un saviem karavīriem uz Jeruzālemi, lai tur gāztu no troņa pats savu tēvu un cīnītos ar to.

Dāvidu šī ziņa ļoti pārsteidza. Viņš nebija to domājis, ka viņa dēls var būt tik ļauns. No sākuma viņš šai vēstij nemaz negribēja ticēt, bet kad vairāki jo krietni vīri to apliecināja, viņš saprata savu postu, steigšus cēlās un bēga prom ar saviem jo drošsirdīgiem un labiem karavīriem no Jeruzālemes, lai ārpus pilsētas pulcinātu ap sevi tos pavalstniekus, kuŗi viņam bija vēl palikuši uzticami. Drīz arī Absaloms ar saviem ļaudīm bija klāt. Abās pusēs bija daudz karavīru. Cīņa notika mežā, tā bija smaga — kritušo skaits sniedzās tūkstošos. Dāvids, kaut gan viņa dēls bija tik bezgala nekrietns, saviem

virsniekiem bija pavēlējis to saudzēt, bet pats Dievs bija lēmis citādi. Absalomam bija jo gaŗi mati. Viņš lepojās ar saviem gaŗajiem matiem, ar savu ārējo izskatu — skaists viņš gribēja būt — bet tas nu viņam šoreiz bija par postu. Kaŗotāju pulkā, jo ātri jāgot, viņa gaŗie mati sapinās kādos koka zaros. Zirgs aizskrēja, bet Absaloms palika tur tā karājoties. Dāvida kaŗavīri, dziļā sašutumā par viņa nekrietnību, to tūliņ nodūra. Kad viņa tēvs-kēniņš to dabūja zināt, tas gauži raudāja un sacīja: „Ak mans mīlais dēls, Absalom, kaut es labāk būtu tavā vietā miris!“ Tik labs bija tēvs pret savu dēlu, tikpat labs, cik viņa dēls bija pret viņu ļauns.

Mīlie bērni, ja tēvs nu ir tā ābele un viņa dēls ābols, kā to, vadīdamies no mūsu tautas sakāmvārda, varam apzīmēt, tad redziet nu, cik tālu dzīves vēji var notriekt ābolu no ābeles! — Tagad parādīšu jums apsolīto skatu „Absaloma nāve“.

(Beigas sekos.)

GRĀMATU APSKATS

L. Adamovičs, **Senlatviešu reliģija vēlajā dzelzslaikmetā**, rakstu krājumā „Vēstures atziņas un tēlojumi“. Atsevišķs novilkums Kr. Barona biedrības apgādā 1937. g.

Raksts, kā autors paskaidro, izaudzis no 1936. g. brīvi priekšā celtām lekcijām, tās papildinot un paplašinot. Saturs iedalīts 20 nodaļās. Pēc temata formulējuma (1. nod.) autors runā par senlatviešu vēstures avotiem (2. nod.), par senlatviešu reliģijas vēstures un mītoloģijas pētniecību (3. nod.), par latviešu dvēseles reliģiskajām kustībām (4. nod.) un par senlatviešu reliģijas ģeografiskajiem, klimatiskajiem un kultūrvēsturiskajiem pamatiem (5. nod.). Šo grāmatas daļu var uzskatīt par ievadu. Tālāk autors piegriežas tieši reliģiskajiem faktiem, runādams par ticību dzīvam nepersoniskam spēkam (6. nod.), par viņu sauli un dvēseļu kultu (7. nod.), par garu ticību (8. nod.) un par Dievu (9. nod.). Pēc dažām piezīmēm par senlatviešu mītoloģiju (10. nod.) autors sniedz pārskatu par senlatviešu dievībām pēc viņu manifestācijas un darbības aploka: debesu un gaismas dievības (11. nod.), Laima un citas likteņa dievības (12. nod.), lauksaimniecības dievības (13. nod.). Tālākās nodaļas, kas aizņem grāmatas lielāko daļu, vēlītas kulta jautājumiem. Trijās nodaļās aplūkots dzimtas kulta: pirmais gods (14. nod.), vedības (15. nod.), pēdējais gods (16. nod.). Tālāk autors divās nodaļās runā par kulta laikiem: mēness un saules svētki (17. nod.) un gadskārtējie lauksaimniecības svētki (18. nod.), pēc tam vienā plašā nodaļā par kulta vietām, ziedojumiem, svētdarbībām (19. nod.). Grāmatas gala vārds teikts izskaņā (20. nod.).

Vielas apstrādājums grāmatā stipri dažāds nevien pēc apmēra, bet arī pēc vērtības. Plašā ievada daļa, kas aptver veselas 5 nodaļas, rāda, ka autors meklē savam darbam plašu bāzi. Nodaļa par senlatviešu rel. vēst. avotiem samērā īsa: minēti senraksti, folkloras materiāli un arhαιoloģiskie atradumi. Ja, runājot par senrakstiem, vēl varētu apmierināties ar dažiem īsiem norādījumiem, tad nekādā ziņā nav iespējams pāriet garām folklorai, kas taču ir senlatviešu reliģijas galvenais avots, ar dažām vispārīga rakstura piezīmēm. Pie folkloras materiālu novērtēšanas tad arī autors spiests vēl atgriezties 10. nodaļā. Daudz plašāki izstrādāta nodaļa par senlatviešu reliģijas vēstures un mītoloģijas pētniecību. Še autors savācis un salicis chronoloģiskā kārtībā visus galvenos darbus par šo jautājumu, dažus no tiem sīkāki raksturodams. Par trūkumu var uzskatīt to, ka autors noklusējis mūsu tautiskā laikmeta, sevišķi J. Alunāna, centienus un rakstus. Ja arī še nebūtu atrodams nekas vērtīgs, tomēr sava nozīme šiem rakstiem ir bijusi jau tādēļ vien, ka še minētie latviešu dievi bieži daudzināti latviešu rakstniecībā. Nodaļā par latviešu dvēseles reliģiskajām kustībām vērtīgi ir pareizs mītu definējums un pieeja reliģijas būtes izpratnei. Autora „intuitīvie minējumi“ par latviešu dvēseles reliģiskajām kustībām

varbūt būtu atraduši drošāku pamatu, ja nodaļa būtu ievietota raksta beigās. Nodaļā par senlatviešu reliģijas ģeogrāfiski klimatiskajiem un kultūrvēsturiskajiem pamatiem starp citu atzīmēts svarīgs fakts, ka senlatviešiem nebija apvienotas centralizētas visas ciltis aptverošas valsts varas un sakarā ar to arī reliģiskā prakse veidojās dažādās ciltīs dažādi. Šim faktam bez šaubām liela nozīme, bet reliģiju veidotāji dvēseles spēki no tā un tāpat no citiem dabiskiem un saimnieciskiem „pamatiem“ mazāk atkarīgi. Reliģiju vēsture rāda mums daudz piemēru, kur vienādos apstākļos dzīvojošām tautām bijuši dažādi pēc nozīmes grūti salīdzināmi sasniegumi reliģijā. Tādēļ arī autora tendence operēt ar saimniecības sistēmām (54. l. p.) un visā rakstā nomanāmā tieksme uz natūrismu uzņemamas ar zināmu atturību. Sekojošās nodaļās par senlatviešu ticējumiem savākts diezgan daudz vērtīga materiāla, bet tas izlietots galvenā kārtā pierādījumiem, ka arī senie latvieši ticējuši gan bezpesroniskiem spēkiem, gan gariem, gan antropomorfizētiem dieviem. Runājot par senlatviešu dievu pasauli, autoram nākas šo materiālu pa daļai atkārtot. Materiālu saskaldīšana noved arī pie priekšstatu neviengabalainības, kā tas redzams sevišķi jautājumā par senlatviešu Dievu, kuŗa aplūkošana atšķirta ar nodaļu par latviešu mītoloģiju no nodaļām par pārējiem dieviem un saskaldīta, tāpat kā saskaldīta dažu citu svarīgu priekšstatu aplūkošana, piem., par mātēm, Jumi, mirušo gariem etc. Jau minētajā 10. nodaļā ar virsrakstu senlatviešu mītoloģija ir daudzi izteicieni, kas prasa nopietnas pārdomas. Autors konstatē, ka mūsu tautas dziesmas nesot mīti vārda īstajā nozīmē, kaut gan daļa no tām esot „kulta dziesmas ar mītoloģiskiem fragmentiem“. Vai mītu fragments arī nav mīts? Autors bez tam, runādams par mītoloģiju, nemaz nepiemin mūsu teikas un pasakas, kur taču ir daudz „nostāstu par dievu un citu mītoloģisku būtņu dzīvi un darbību“, kā autors pareizi definē mītus. Vairākās tautas dziesmās teikts, ka dievi izdala veltes kokiem. Vai še var ignorēt seno uzskatu par dievu darbību un runāt tikai par „dzejiskas tēlošanas“ nolūkiem. Faktā izskaidrojums, ka šīs veltes ir noejošas saules atspīdums kokos, ir patvaļīgs natūrisms, kas sabrūk jau ar iegaumējumu, ka dievi vienlīdz sadala savas veltes kā lielajiem kokiem, tā mazajam kārķiņam“, bet noejošā saule taču parasti zelti mežu galus, nevis mazos krūmiņus. Tālāk autors konstatē, ka daļa dziesmu par sauli un mēnesi dziedātas precību rotaļās, un domā, ka to gleznas nevarētu attiecināt uz mītoloģisko Sauli un Mēnesi. Bet vai šo dziesmu uzņemšana precību rotaļās nav taisni ar to izskaidrojama, ka tās iepriekš dziedātas par mītoloģisko Sauli un Mēnesi. Ir taču reliģiju vēsturē pazīstams fakts, ka no dievu laulībām kā prototipa sagaida svētību katram jaunajam pārim, kuŗu kāzu dienā nostāda debesu būtņu perspektīvā. Tāpat arī „dievību humanizācijai“ pretim jānostāda senlatviešu reliģijā parastā tieksme pacelt cilvēku dzīvi dievišķās sfairās. Apsvejams arī, vai tā saucamā mītoloģisko figūru diferenciacija un integrācija ir atkarīga vienīgi no vērotāja attāluma no dabas parādībām. Reliģijas dziļākā būtība, kuŗu autors pareizi konstatē, (52. l. p.) tik lielu atkarību no dabiskās bāzes nepieļauj.

Nodaļās par senlatviešu dieviem ir vairāki jautājumi, kas prasa vēl

tālākus atrisinājumus un papildinājumus. Viens no tādiem ir jautājums par senlatviešu Dieva darbības aploku. Visi materiāli, kā senraksti, tā folklorā (sal. 72. l. p.) liecina, ka Dievs ir domājams auglības resp. dzīvības devēja lomā, bet autors šo uzskatu noraida, atbalstīdamies uz tautā sastopamo ticējumu, ka novēlot dievpalīgu, var traucēt sēšanas darbu (turpat). Arguments tomēr nepārliecina, jo šo ticējumu var iztulkot arī citādi: minētajā „dievpalīgā“ var saskatīt kristīgo Dievu, no kura sējējs norobežojas, tādēļ, ka sēšana viņam ir sakrāls akts, padots viņa druvas dievībām. Autora uzskats, ka no debesu tēva diferenciacijas ceļā radies Pērkoņa tēls (68. l. p.) paliek pierādījumu parādā. Tāpat nedrošs ir apgalvojums, ka Pērkoņa darbība palikusi ierobežota tikai dabas sfairā (69. l. p.). Latviešu teikas noteikti liecina, ka Pērkonš vajā jodus, velnus, veļus (sal. P. Šmita LP XIII 226; XIV 184 sek. 347 sek.). Tautas dziesmās runā arī par to, ka Pērkonš iesper bargos kungus „pašā elles dibenā“ (Bar. 31319), un kāda dziesma saka, lai Pērkonš spērot visus kungus, tik baznīckungu ne (Bar. 31361). Šis nu gan ir jaunāku laiku dziesmas, bet vai Pērkonu varētu iztēlot par kungu soģi, ja tautas priekšstats viņš būtu saistīts tikai dabas sfairā. Turklāt vēl kādā pasākā par Gausu tēvu (P. Šmita LP XIII 227) Pērkonš parādās tīri ētiskā sfairā kā nepateicīgu ļaužu sodītājs. Bez tam Pērkoņa otrinieks, Debesu kalējs, kaļ Dieva dēlam ieročus (Bar. 33723, 33725, 33728), un no šī kalēja radītām dzirkstelēm kāds varonis nokaļ zobenu, ar ko nocērt jodam kaklu (33731). Šie materiāli vēl protams sijājami, bet tikdaudz jau var teikt, ka tauta saskatījusi Pērkoņa darbību arī ētiskajā sfairā. Līdzīgā kārtā par Laimu jāsaka, ka viņas darbība neattiecas tikai uz augumu, dzimšanu, dzīves biedra izvēli un miršanu, kā domā autors (71. l. p.). Laima ir lēmēja, ne auglības devēja (sal. „Dievs dod, Laima lem“). Viņas darbība parādās tur, kur atklājas liktenīgais cilvēka dzīvē. Tā folkloras materiāli liecina, ka viņa pārzina ne tikai augšā minēto, bet arī rūpējas par sērdieniem, uzrauga meitu tikumu, māca darbu, dod darbam šķirību, iet ceļa gājējam līdz pa labo pusi (turpretim Nelaime iet pa kreiso pusi), palīdz saimniecībā, rūpējas par kara vīriem, aizstāv jūrniekus, zvejniekus, plostniekus, ir klāt mantu datot u. t. t. Protams ar to apgāsts arī bieži sastopamais uzskats, ka Laima būtu speciāla sieviešu dievība. Autora uzskats, ka attīstības gaitā jau personificētai Laimai blakus nostājusies Dēkla un Kārta, varētu būt pareizs, bet nav vēl pierādīts, jo mēs neko nezīnam par Dēklas un Kārtas vecumu.

Nodaļās par dzimtas kultu autors, izmantodams dažādus materiālus, sniedz plašu tēlojumu par senlatviešu godiem. Reliģijas vēsturnieku galvenais uzdevums tomēr nav attēlot godu norisi, bet ievadīt reliģisko priekšstatu un uzskatu pasaulē. Ja autors šo uzdevumu būtu nostādījis pirmajā vietā, ņemdams vērā tos materiālus par auglības un iznīcības spēkiem, par miršanu un aizkapa dzīvi, kas, kā augšā aprādīts, ietilpināti nodaļās par primitīvajiem uzskatiem (6—8), tad izrādītos, ka dzimtas kults neaprobežojas tikai ar godiem, bet ka tā apjomā ietelp arī senie pavarda, mājas, veļu u. c. kultī, kas risinājušies dzimtas aploka robežās. Tikai tad mēs varētu arī gaidīt, ka mūsu priekšā atklāsies senlatviešu dzimtas reliģiskā dzīve un līdz ar to viņas garīgā seja.

Daudz plašākas senlatviešu reliģiskās dzīves perspektīves autors paveņ nodalās par kulta laikiem, kalendāru, kulta vietām, ziedojumiem un citām svētdarbībām. Ir prieks lasīt šīs nodaļas. Tās satur vērtīgāko, ko jaunā grāmata sniedz senlatviešu reliģijas pētišanā. Ieguvums sevišķi svarīgs vēl tādēļ, ka par mīnētajiem jautājumiem līdz šim vēl maz rakstīts.

Izskanās (20. nod.) autors saka, ka latviešu senie dievi esot nolikti pie malas, tāpat kā senie darba rīki, un viņi mums noderot tikai dzejā kā senču gara dzīves simboli un vēsturē kā mūsu tautas slavenās kultūrālās pagātnes liecinieki. Pret to nebūtu ko iebilst, bet nav jāaizmirst, ka ar gara dzīves simboliem tiek celta gaismā arī pati gara dzīve. Reliģijas vēstures uzdevums ir izpildīt šo gara dzīvi ne tikai kultiski objektīvajā, bet arī psiholoģiski-subjektīvajā virzienā. Pēdējā var atklāties mūsu senču reliģiskās dzīves īpatnības, kam kā integrējošām sastāvdaļām jāieiet arī tagadnes reliģiskajā dzīvē, ja nacionāla baznīca nav tikai tukšs vārds.

E. Zicāns.

V. Maldonis, L. Ū. profesors, **Nacionālie un internacionālie elementi reliģijā.** Rakstu sērija Haralda Biezā redakcijā „Reliģija un tagadnes problēmas“, Nr. 1. Rīgā, 1937.

Ir iznācis jaunas rakstu sērijas „Reliģija un tagadnes problēmas“ pirmais numurs. Rakstu sērijas redaktors (vai nebūtu pareizāk teikt: izdevējs?) priekšvārdā sērijas iznākšanu motivē ar nepieciešamību mūs-laiku reliģiskam un meklētāja cilvēkam palīdzēt orientēties lielajās tagadnes dzīves problēmās, nostādot tās reliģiskās zinātnes gaismā un vērtējumā. Kā pirmais raksts šinī sērijā iznācis prof. V. Maldona apcerējums par nacionālajiem un internacionālajiem (vispārcilvēcīgiem) elementiem reliģijā. Tas izaudzis no 1932. g. Tērbatā, Baltijas un ziemeļvalstu teoloģijas fakultāšu konferencē nolasītā referātā, kas drīz pēc tam vācu valodā parādījās profesoram J. Kvačalam veltītā rakstu krājumā.

Aktuālītātes ziņā temata izvēle jāatzīst par laimīgu un ierosinošu. Raksta autors bez tam plaši pazīstams kā tās mūsu vecākās teologu paaudzes starpā, kam ir dota sevišķa spēja, reliģiskās runās un kulta brīžos likt ieskanēties latviskai stīgai, ieaužot mūsu baznīcas dzīvē vienu otru tautas reliģijas motīvu vai simbolu. Tai pašā laikā V. Maldonis labprāt veicina starptautisko baznīcu un konfesiju tuvināšanās un saprašanās kustību, ņemdam dzīvu dalību lielajās starptautiskajās baznīcu sanāksmēs. Beidzot raksta nozīmi un interesi vēl vairāk ceļ tas apstāklis, ka M. ir mūsu teoloģijas fakultātes seniors, kas kā sistēmatīks gadiem ilgi nodarbojies ar reliģijas psiholoģijas, filozofijas un sal. fenomenoloģijas problēmām.

Visu to ievērojot, lasītājs, tiklab teologs kā neteologs, ar interesi tvers pēc grāmatīņas, kas grib palīdzēt noskaidrot pašreiz tik degošo jautājumu, kādā mērā reliģija ir vispārcilvēcīga parādība, kas kā tāda tautas vairāk tuvina nekā šķir, un kādā mērā nacionāla, atsevišķas tautas dzīves īpatnības izteicēja.

Lai šinī diezgan sarežģītajā problēmā ienestu zināmu skaidrību,

autors sākumā koncentrētā, pat konspektīvā veidā norāda uz vispārcilvēcīgajiem pamatelementiem, kas neapšaubāmi atrodami visās nacionālajās reliģijās, bet sevišķi skaidri saskatāmi kristīgās reliģijas kodolā. Te autors, bez vispārigajām cilvēku psihiskām spējām min nevien dažus rel. pamatpārdzīvojumus: bijību, atdošanos, pestīšanas ilgas, mīlestību, ticību, cerību, bet arī tādus konkrētus saturus (sekojot pateram V. Šmitam), kā tieksmi godāt kādu augstāku, personīgu būtņi (es-tu attiecības), griezties pie šīs personīgās varas ar lūgšanām un ziediem, piedēvēt tai zināmas dievišķas īpašības, kā mūžību, viszināšanu, labsirdību, radīšanas spēkus etc. Secinājums no šī pirmā, isā pamatojuma skan: Reliģiskais iedīgļis (tā tad neizslēdzot tieksmi stāties es-tu attiecībās ar augstāku varu) ir vispārcilvēcīgs (13. lp.). Nostājoties uz šī gandrīz aksiomatiskā izejas punkta, autors savā turpmākā risinājumā, izvirzīdams te etnoloģisko, te socioloģisko, te atkal kultūrvēsturisko un tīri psiholoģisko viedokli, un izlietodams kā analogijas gan valodu, gan mākslu, pārliecinoši rāda, ka universālais reliģijas kodols nekur nav atrodams tīrā dotībā, bet aizvien parādās organiskā sakarībā jeb sintezē ar individuālo, ar apkārtējo sociālo vidi, bet sevišķi ciešā vienībā ar to miesas, gara un likteņa kopību, ko saucam par tautu. Autors formulē tezi, ka reliģiskā iedīgļa (potences) darbību un izpausmes veidu (sacīts: parādības veidu) visur noteic individuālais un sociālais resp. nacionālais faktors (13. lp.).

Salīdzinot nacionālā un vispārcilvēcīgā faktora spēku un nozīmi, autors, dziļi iejuzdamijs nacionālās dzīves un kultūras īpatnējā skaistumā, visu uzsvāru pārnes uz pēdējo, nākdams pie gala slēdziena, ka istī auglīga, organiski stipra un dzīvot spējīga var būt vienīgi tāda kultūra un reliģija, kas dziļi sakņojas atsevišķā tautā. Minēsim dažus raksturīgus izteicienus: „Ģeniālie radīšanas spēki pieder nācijai ne cilvēcei“; „attiecības starp nacionālo un internacionālo valodu pilnīgi (? recenzents) atbilst attiecībām starp nacionālo un internacionālo reliģiju“ (14. lp.). „Tikai nācijas, ne cilvēces kolektīvgars var radīt stipras tradīcijas“ (turp.). „Tikai nācijas radītāji spēki ir tie, kas radījuši citu kultūru“ (15. lp.). „Internacionāliem veidojumiem vienmēr bijuši nacionāli pirmsākumi“ (turpat).

Interesanta autora uztvērumā ir reliģijas analogija ar mākslu: vienīgi dziļa nacionāla oriģinālitāte var radīt dziļu interesi arī citās tautās. (Te gribētos jautāt: vai arī iedarbināt viņās viņu pašu dvēseles oriģinālitāti?) Tā autors skaisti izceļ reliģijas dziļo saistību ar tautu un tautību, pamazām it kā atstumdams reliģijas vispārcilvēcīgos elementus otrā plānā. Tā dzimst pat viens otrs apgalvojums, kas jau liekas esam zināmā pretrunā ar iepriekšējiem konstatējumiem, piem. „visi domāšanas veidojumi (satura ziņā) ir atkarīgi no individa kultūras līmeņa, apkārtnes, tautas attīstības pakāpes“ (18. lp.). (Iepriekš bija teikts, ka visām reliģijām piemīt tieksme radīt priekšstatu par augstāku personīgu varu.) Tālāk atkal seko izteiciens: „Pagaidām pielaidīsim, ka teolo-

ģija ir internacionāla, reliģija pilnīgi nacionāla" (19. lpp.). Tādi izteicieni, saturēdami zināmas pretrunības, rāda, ka šeit ir darīšana ar problēmām, kas grūti atrisināmas racionāliem līdzekļiem un vēl nav uzskatāmas par galīgi noskaidrotām.

Bet tas arī citādi nevar būt. Isā apcerējumā, kas tik bagāts ierosinošām atziņām un jautājumiem, pie tam tādiem, kas sevišķu aktualitāti ieguvuši pēdējā laikā, gluži dabīgi nav iespējams visos ierosinātajos jautājumos gūt pilnīgi objektīvu, teorētisku skaidrību, bet izpeld aizvien jaunas iespējamības, kas prasa noskaidrošanu. Arī man, kā jaundarībniekam, vairākiem apgalvojumiem būtu piespraužamas jautājuma zīmes. Tā problēmatiski man liekas, reliģisko atklāsmes nesēju lomu tik cieši saistīt ar tautu vispārīgiem kultūrāliem radīšanas spēkiem, ka autors to dara 15. lpp. Reliģiskās atklāsmes vēsture ne visos gadījumos iet pilnīgi līdztekus kultūras vēsturei (kristietības sākumi). Tāpat stipri problēmatiska man liekas radniecīgā teze, ka arī katra jauna rel. revelācija (atklāsmē) ir nacionāli noteikta. Šeit gan labi iekļaujas kā piemēri Mozus, Muhameds, varbūt arī vēl Būda. Bet attiecībā uz pirmkristības un paša Jēzus nesto jauno dievatklāsmi par dažu pēdējo gadu desmitu pētniecības rezultātu var uzskatīt atziņu, ka tā radusies nevis kādas vienas nacionālas kultūras un reliģijas klēpī, bet krustojoties vairākiem, pat šķietami pretējiem spēkiem; minēsim tikai jūdaisma, parsisma un hellēnisma reliģijas un Romas imperijas laika vispārcilvēciskos filozofijas meklējumus.

Tomēr nebūtu pareizi recenzijā apstāties vienīgi pie problēmatiskajām tezēm. Tās vairāk attiecas uz teorētisko domas risinājumu. Bet blakus teorētiskiem jautājumiem grāmatīņa grib sniegt arī praktiskus ierosinājumus, norādot savā beigū datā uz uzdevumiem, kas mūsu baznīcai veicami, lai reliģiskā dzīve kļūtu stipra un ziedoša. Autora vēlēšanās ir lai baznīcas dzīvē un kultūrā tiktu ievadīti visi tie reliģiskie spēki, kas nāk no tautas sirds. Šai prasībai, protams, var tikai ar visu sirdi pievienoties. No šīs prasības tālāk, pēc autora sprieduma, izriet arī baznīcas dzīves reformas vajadzība latviskā garā. Kādu autors šo reformu iedomājas, tas redzams no šādām tezēm:

„Reliģijas stiprums un tās iedarbība tautā atkarājas no tā, cik stipras ir tās nacionālās saknes“ (4.).

„Reliģisko sabiedrību saturam, resp. kristīgai baznīcai, reliģiskai mākslai un reliģiskajām svētku dienām jānāk no tautas sirds“ (5.).

„Dogmatu ārējā veidošana (vai neteikt labāk: izteiksmes līdzekļu, simbolu? Recenzents), kultu formas un to ritms pēc iespējas jāpakļauj nacionālām prasībām“ (3.).

„Kristīgā baznīca izpildīs savu misiju pilnā mērā tikai tad, ja tajā valdīs kristīga nacionāla reliģija“ (6.).

Beigās tomēr jāizsaka nožēlošana, ka šis tik svarīgais raksts, kas dažādu sākumā aprādītu apstākļu dēļ visupirms parādījies vācu valodā, latviski iznācis nevis paša autora valodas veidojumā, bet citu tulkots.

Tā ieviesušās nevien neskaidrības izteiksmē (piem. 13., 19., 21. lp.), bet arī dažas paviršības resp. kļūdas, piem. 19. lp. 2. nod. sākumā. Nepareizi arī rakstīt un locīt „kompleks“, gen. „kompleka“ — jo vārds cēlies no lat. *complexus*.

K. Kundziņš.

Pārskats par jauniznākušām grāmatām.

(Maijs—jūlijs.)

Baznīcas Virsvaldes izdevumā:

1. **Pilsoņu Jēkabs — Diženu cilvēku mātes.** II. „Rakstu avota“ 5. numurs; 48 lp. Šinī grāmatā autors stāsta par Annas Brigaderes, Emiļa Dārziņa, Gaja Markija Koriolāna un Andrēja Karnegi māti. Tā ir izdota mātes dienai. Šī grāmatiņa ar savu pirmo apcerējumu par Annas Brigaderes māti ļoti spilgti pierāda cik nelabi, ka svinam vienīgi mātes dienu un aizmirstam tēvu, vai vispāri ģimeni. Autors grib mums stāstīt par Annas Brigaderes māti un viņam nav ko stāstīt. Uzrakstītā gabalā nav tik daudz teikts par māti, kā par meitu pašu. Patiesībā Annas Brigaderes dzīvē mātei nepiederēja nekāda liela loma. Rakstnieces dzīvē nozīmīgs ir tēvs un tādēļ autoram vajadzēja rakstīt ne par māti, bet gan par tēvu. Bet tas lūk tādēļ, ka autors nav centies sīkāk un nopietnāk iepazīties ar Annas Brigaderes biogrāfiju.

2. **Māc. P. Kleperis — Dzīvība — Dieva dāvana.** „Rakstu avota“ 6. num. 32 lp. Tā ir grāmata par piekto bausli.

3. **J. Neikens — Vai pamātei nav grūti?** „Rakstu avota“ 7. numurs. 32. lp. Še lasām pazīstamo stāstu, kuŗa vērtība nezūd.

A. Gulbja izdevumā:

1. **Olavs Dūns — Juvikas ļaudis** I. Tulkojusi Elija Kliēne. 340 lp. Šinī darbā norvēģu rakstnieks tēlo vairākas vienas dzimtas paaudžu nomaiņas un rāda, ka „dzimtas ceļi līdzinājas viļņu ceļiem“, kas dodas pret krastu un tur kļūst samalti (339.) Tā ir grāmata par dzimtas sadīšanu. Gleznainos tēlojumos iepazīstamies ar Norvēģijas ziemeļu dabu un norvēģu zemnieka dzīvi pie fjorda krastiem. Viņš ieved mūs arī šo norvēģu dabas bērnu garīgā pasaulē un rāda kā tur pagānisms (ticība gariem, burvestībām, māņi) jaucas kopā ar kristīgās ticības dievatziņu (144., 182., 223., 267., 338.). Īpaši mānticība, ja pat neticība ar ticību jaucas Andersa dvēselē. Šie ļaudis cīnās pret burvestībām un tomēr paliek pagāni, viņi tic „tam Kungam“ un tomēr viņu nepielūdz. Ar interesi gaidāmas tālākās grāmatas.

2. **Rabindranats Tagore — Stāsti.** Kārļa Egles tulkojums no angļu valodas. 326 lp. Šinī krājumā uzņemti divdesmitautoru stāsti no Tagores stāstu krājumiem: „Alkatīgie akmeņi“ un „Maši un citi stāsti“. Tulkotājs par šiem stāstiem izteicās: „Visumā tie ir ļoti koncentrēti, mākslinieciski augstvērtīgi, kas Tagori rāda gan kā labu tēlotāju un stāstītāju, gan dzīves novērotāju un dziļu psihologu, cilvē-

ku pazinēju, gan vietām kā smalkjūtīgu un traģiski, vai vienkāršu, bet pievilcīgu aprakstītāju" (321.) No savas puses piezīmējam, ka gandrīz katrā stāstā paviz kāda ētiska vai reliģiska doma. Spīgtā atmiņā sevišķi ar savu ētisko pārdzīvojumu amplitūdi paliek stāsti: Uzvara, Aklā, Atsacīšanās, Maši. Stāsti paver mums arī skatu bengāļu dzīvē, viņu paražās un uzskatos. Stāstos Tagore mazāk izkaisa savas saulainās atziņas sentences kā savā lirikā.

3. Pola Renjē — **Meklējiet prieku.** Romāns. No franču valodas tulkojusi Elza Egle. 214. Pola Renjē ir franču Akadēmijas laureāte. Tas ir īpatnējs stāstījums par māti, kas, gribēdama savu meitu pasargāt no visām ciešanām, tieši ar to sagādā tai ciešanas. Un reizē tas ir stāstījums par vīru, kas grib ciest līdzī visu cilvēku ciešanām, kas, meklējot ciešanu jēgu, galā nonāk pie atziņas, ka Krustā ir vienīgā cerība, ka Krusts tiešām ir patiesais atpestīšanas simbols (191., 213.). Romānu ar uzmanību var izlasīt arī no tās puses, ka tas rāda mums cilvēkus, 1) kas pilnīgi ir aizslīdējuši prom no katoļu baznīcas un ir kļuvuši indiferenti vai ateisti, 2) kas ir dievbijīgi un ar savām reliģiozām šaubām paši tiek galā tās izcīnot vientulīgā mierā un 3) kas pakļaujas baznīcas dogmām, kurā reliģija ir baznīcas dogmu noteikta. Mums atplaisno šie moderno franču reliģiozitātes dziļumi un seklumi, pilnums un tukšums. Romānam ir arī pādidzīģisks saturs. Še redzam mātes kļūdas meitas audzināšanā. Ja bērnu sargā no ciešanām un rūpēm, tad vēlāk pats tas nespēj ciešanas ne saņemt, ne panest. Romāns pelna, ka tam būtu daudz lasītāju.

4. **Latvju māte** — Antoloģija. Dzejas par māti. — Raimonda Bebra sakārtojumā. 242 lp. Ļoti glīts izdevums mātes dienai. Antoloģijas sastādītājs dzejas par māti sagrupējis šādās nodaļās: „Mātes ikdiena“, „Varoņu māte“, „Mātes kaps“, un „Mātes apcere“. Še atrodam vecāko un jaunāko dzejnieku dzejas, veltītas mātei. Daudzas ir tādas, kas pirmo reizi tagad iespiestas grāmatā. Par godu sastādītājam jāliecina, ka antoloģijā dzejas uzņemtas ar labu gaumi, atstājot ārpusē mazvērtīgākās.

5. **J. Kārklīņš** — **Trejdeviņās valstīs.** 144 lp. Autors īsi un lietišķi attēlo savus pieredzējumus un vērojumus Ziemeļu un Dienvidus Amerikā. Viņš saka: „Ja šie ceļojumu apraksti spētu rast draudzīgu sakaru ar to mūsu jaunatni, kas alkst tāluma un svešuma romantikas, un ar to sabiedrības daļu, kas vēlas citas zemes un tautas vērot, lai no tām arī kaut ko savai dzīvei mācītos, tad autora nolūks būtu sasniegts.“ Starp citu viņš raksta arī par Ņujorkas nēģeru „dievu“ — Bekkeru.

„Zemnieka domas“ izdevumā:

1. **Vilis Veldre** — Ceļi un cilvēki. Dzejnieka vērojumi. 342 lp. Autors ievada vietā saka: „Šo grāmatu, ko tagad ar godbijību nolieku priekšā saviem lasītājiem, esmu lapu aiz lapas atradis Latvijas

ceļos." Tā ir jauka grāmata par mūsu dzimteni un viņas laudīm. Viņa izvada mūs pa Talsu un Vandzenes novadu, Abavas un Ventas krastiem, sirmo Jersiku un tālāk pa Ilūkstes, Rēzeknes un citiem Latgales apgabaliem, Kurzemes jūrmalas ciemiem un arī pašu Rīgu. Dzejnieka skatījumā mums tuvojas dažādi laudis, mēs mācamies iepazīt savas dzimtenes dabas, valodas un paražu īpatnības. Dzejnieks lieto brīnišķīgus salīdzinājumus un vietām viņš bagāti izbārsta asprātīgus domu graudus, kurus lasītājs ar patiku uzlāsa un patur, kaut piem., minēsim šādu domu graudu: „Lūk, ar zvaigznēm Radītājs gribējis parādīt, lai cilvēks nenopūlējas veltīgi ap lietām, kas ir Dieva daļā. Cilvēkam ir zeme un dzīve. Bet zvaigznes, mani mīlie, tās ir, ko paskatīties, un par ko brīnīties.“ (119.)

Valtera un Rapas izdevumā:

1. V. Zonbergs — **Jauno siržu tilts**. 102 lp. Kaut tā arī ir trīscēlienu komēdija, taču jaunās paaudzes pārstāvjos Marē un Mārtiņā ir ieliktas tik daudz cēlu jūtu un ētisku gribējumu, ka ir vērts šo jaunā rakstnieka darbu šē atzīmēt. Siržu mīlestība noārda tos mūrus, ko naidā, tiesāšanas kārē un tuvredzībā uzceļ viens saimnieks pret otru. Ja naidis, patmīlība, iedomība sabojā tiltu pār upi, tad divu siržu mīlestība, nesavtība un vienprātības gars šo tiltu no jauna uzceļ. Komēdija izskan ar šo ētisko domu: „Sadraudzības, iecietības un savstarpējās saiprašanās tilti vienos mūs visus, kas runājam jaukajā latviešu mēlē.“ (101.)

„Grāmatu Draugs“ izdevumā:

1. T. Lejas-Krūmiņš — **Cilvēks, kas ticis ar Pestītāju**. Vecu laiku stāsti. 224 lp. Šinī stāstu grāmatā ietilpst četri stāsti. Pirmais stāsts parāda mums tos dziļos pārdzīvojumus, kurus kāds cilvēks sastopas ar Pestītāju. Še labs reliģiski-psiholoģisks materiāls. Pēdējā stāstā autors, kā krietns cilvēku dvēseļu kustību pazinējs, mums rāda kā nobriest naidis starp mācītāju un uzcītīgu baznīcas gājēju, kas kārojis tikt par pērminderi un nav par to ticis. Konfliktam ir parapsiholoģisks atrisinājums, kas gan ne sevišķi pārliecina. Arī abos pārējos stāstos ir krietni daudz tikumisku motīvu. Autora vienkāršā valoda un labie raksturu zīmējumi saista lasītāja uzmanību. Alb. F.

Prof. Dr. phil. Pēteris Zālītes **Dzīve un darbi**. Pašbiogrāfija. 1937. Autora izdevums. 70 lp.

Pazīstamais mūsu filozofijas profesors šinī nelielajā grāmatīņā mums grib sniegt savu dzīves gājumu. Parasti monogrāfijas mēdz sniegt tikai par mirušiem, bet šoreiz pats autors grib lasītājus iepazīstināt ar savu dzīvi un darbiem. Lai šāda rīcība būtu vairāk saprotama, tad arī ievadā autors aizrāda, ka lielais angļu filozofs Toms Hobss arī pats izdevis savu dzīves gājumu.

Jaunībā arī Z. gribējis, pat gatavojies, braukt par misionāru uz Indiju, bet vajadzīgā brīdī aprūkusī drosme. Autors, kā ne visai turīga zemkopja dēls, sevīm pašķīris ceļus uz augstajiem zinātnes kalngaliem,

arī Ed. Veidenbauma tuvs paziņa un laika biedrs. Studē filozofiju Jēnā, kur starp citu klausās arī Hekeli, un pēc tam Pēterpilī. Darbojas arī kā redaktors mūsu avižniecībā. Bijis muižu arendātors, kur nostādījis priekšzīmīgu saimniekošanu, ko kaŗš visu izposta. Rosīgi darbojies pie filozofijas fakultātes izveidošanas un ilgus gadus bijis šīs fakultātes profesors. Z. sniedzis daudzus filozofiskus rakstus. Tagad aizgājis pensijā.

Autors ar savu darbu mums gribējis sniegt savu dzīvi un arī rādīt savus darbus. Tomēr lasītājs šo darbu izlasījis paliek diezgan lielā neziņā, kā par Z. dzīvi, tā arī par viņa darbiem. Kā uz priekšzīmīgām autobiografijām būtu jānorāda uz prof. L. Bērziņa: Mūža rīts un darba diena un prāv. K. Kundziņa: Mans mūža gājums. Dažuviet Z. no nevajadzīga sniedz pārāk daudz, bet citam nemaz nepieskaŗas. Visa pašbiografija pie tam ir pārāk saraustīta un neviengabalaina, ar dažādām oficiālām atsauksmēm un apliecībām pārpildīta. Šo darbu tamdēļ varbūt labāki varētu nosaukt par materiālu krājumu. Tā autors 8. lp. piepeži sāk runāt par filozofa Teichmillera kundzi, tāpat tur arī piepeži uzpeld svainis Balodis, tikai vēlāk izrādās, ka tā ir prof. K. Baloŗa vēstule. Skaidrības labā to taŗu sākumā varēja pateikt. Tad atkal piepeži sāk runāt par savu doktorēšanu, lai gan par Jēnas studijām gandrīz ne vārda. Piepeži atkal pavediens pārtrūkst un autors sāk runāt par savām redaktora gaitām Rīgā, bet kā viņš līdz tam nokļuvis, atkal ne vārda. Tad 17. lp. runā atkal par kādu lietu, kur Z. darbība Baltijā tiekot uzskatīta par kaitīgu. Kamdēļ gan? Tāpat arī grūti izprast kamdēļ doktorēšana Krievijā tiek pārtraukta. Autors pārāk plaši runā par Rīgas Izglītības Biedrības augstskolas sekcijas sēdi, bet okupācijas un komūnistu laika augstskolu gandrīz atkal nepiemin. Par savām priekšzīmīgi nostādītām kroņa muiŗām runā arī pamaz, bet šo muiŗu istablietu u. c. kaŗa postījumu saraksti aizņem pavisam 4 nodaļas (23 lapas puses). Savai ilggadīgai darbībai ūniversitātē nevelta nevienu nodaļu, pat lāgi nepiemin, bet to protokola veidā liek darīt citiem L. Ū. mācības spēkiem.

Cienījamais autors izceļot savus dzīves sasniegumus mīl it kā lepoties pats ar sevi. Tā atstāstot sarunu ar filozofu Eukenu viņš pārāk sevi uzslavē (12.), arī citās vietās (piem. kā autora doktora disertācija bijusi labāka par kāda Krievijas profesora disertāciju). Grāmatas sākumā autors runā par saviem mater. apstākļiem, kas bijuši diezgan slikti, bet vēlāk nesaka ne vārdu par līdzekļiem studijām, muiŗām u. c. Par Brazīlijas kolonizēšanas laikmetu Z. nemin ne vārdu, laikam to grib noklusēt. No laulātās draudzenes vēstulēm vīsmaz intīmās beigas varēja arī izpaliķt.

Lasītājs, izlasījis šo pašbiografiju, tomēr pilnīgu skaidrību par autora dzīvi nav guvis, lai gan tā bijusi latvju censoņa un cīnītāja dzīve pēc skaidrības kalngaliem. Beigās autors min savu mūŗa zvērestu bez citiem darbiem vēl izdot arī filozofijas vēsturi. Kaut reiz arī šis zvērests tiktu piepildīts! Šis mūŗa darbs — filozofijas vēsture, tad lai būtu tas, kas vērtētu visu Z. dzīvi un darbus, ko mēs šinī pašbiografijā nevarējām iemantot.

V. D.

C H R O N I K A

Latvija

Mācītāju konference.

Gadskārtējā mācītāju konference šogad notika 19. un 20. maijā Baznīcas ģimnazijas telpās Rīgā. Konferenci atklāja archibīskaps T. Grīnbergs runājot par Rom. 12, 6—16. vārdiem. Viņš arī sniedza pārskatu par mūsu baznīcas dzīvi. Uz 15. V. 37. amatā skaitījās 224 garīdznieki, bez tam vēl 29 māc. emer. Miruši māc. emer. Ž. Šalme un Kuldīgas iec. prāv. L. Škutte. Aizgājušā ārmisijas sekr. un redaktora māc. E. Rumbas vietā nācis māc. R. Feldmanis. Gulbenes dr. sadalīta 2 draudzēs. Vairākās draudzēs ieceltas pārvaldes, iesvētītas ērģeles, zvani u. c. Rel.-tikum. dzīvē vērojams itkā atslābums, vairākās vietās dievkalpojumi pamaz tiek apmeklēti, vērojama arī vienaldzība pret sv. vakarēdienu. Trūkumi un vainas arī mājas dzīvē. Par skolām valsts gādā labi, ticības māc. jānācās visiem bērniem. Tic. māc. revīzija pagaidām vēl nenokārtota. Tiks sarīkoti kursi tic. māc. skolotājiem. Tālāk archibīskaps ziņo par savu piedalīšanos daž. ārzemju sanāksmēs un par priekšā stāvošām sanāksmēm Obo, Zonderhauzenā, Vitenbergā, Oksfordā un Edinburgā, par baznīcas stāvokli Vācijā, Krievijā u. d. c. Konference kā pirmo jautājumu pārrunā kurlmēmo biedrību jautājumu, nolemj ka Jelgavas kurlmēmo skolas biedrībai jādzībina pēc vajadzības filiāles arī pie citām skolām un līdz ar to attiecīgi jāpapildina statūti. Jāsagatavo arī spec. kurlmēmo mācītājs. Prāv. J.

Reinhardts sniedz pārskatu par Palīdzības kasi. Archibīsk. T. Grīnbergs aizrāda mācītājiem iesūtīt virsvaldei 2 fotografijas, kas vēl to nebūtu izdarījuši. Prof. V. Maldonis ziņo, ka Brāļu draudze pilnīgi pakļaujas Latvijas ev.-lut. baznīcai.

Prāv. V. Rozenieks sniedz pārskatu par Mācītāju pabalsta kasi. Pašreiz kasei pagrūts stāvoklis, jo ir liels emer. skaits, bet dalībnieku pamaz. Kases vadība uzdevusi visiem prāvestiem iecirkņu konferencēs šo lietu pārrunāt. Pēc diezgan plašām debatēm archibīskaps uzaicina visus kasē iesēties. Konference pārrunā arī jautājumu par svētdienas mieru. Izrādās, ka daudzas organizācijas savas sanāksmes notur taisni dievkalpojuma laikā. Māc. K. Bilzens nolasa referātu: „Kas ir Dieva vārds (pēc K. Bārta)?“

Pirmās konferences dienas vakarā notika konferences dievkalpojums Lūtera baznīcā. Liels vairums mācītāju gāja arī pie dievgalda. Sprediķoja archib. T. Grīnbergs.

Konferences otrajā dienā pārrunā disciplīnas jautājumus un dažus iekšējās dzīves jautājumus: par amata krustu valkāšanu, baznīcas grāmatvedību u. d. c. Mācītāji lūdz Baznīcas virsvaldi viņus instruēt baznīcas grāmatvedībā. Daudzus prakt. dabas jautājumus nodod iec. konferencēm.

Māc. A. Skrodels referē: „Māju vizitācija draudzēs“. Referents savā draudzē pag. gadā apmeklējis visas mājas kur iepazinies ar savas drau-

dzēs locekļu dzīvi un uz vietas izdārījis visus vajadzīgos amatdarbus. Mācītājam arī jāved spec. māju vizitācijas grāmata.

Otrā dienā konferencē ierodas viesi, somu un igauņu mācītāji līdz ar savām kundzēm — apm. 100 personas, kuŗi caurbraucot Latviju, devās uz mācītāju konferenci Ungārijā. Viesi apmeklēja Brāļu kapus un arī bīsk. K. Irbes atdusas vietu Meža kapos.

V. D.

Māc. Dr. K. Freudenfelda 70 mūža gadi.

Rīgas Ģertrūdes baznīcas II draudzes mācītājs Dr. theol. Kārlis Freudenfelds 2. jūlijā atskatījās uz 70 mūža gadiem. Māc. K. Freudenfelds dzimis 1867. gada 2. jūlijā, ordinēts 1898. g. 2. oktobrī. Ar disertāciju apustuļa Pāvila otrā gūstniecība un nāve (1930.) Varšavā ieguvis doktora grādu. Darbojas arī Svētdienas Rīta redakcijas komisijā.

Teoloģijas fakultāte.

Par teoloģijas fakultātes dekānu ievēlēts prof. Dr. L. Ādamovičs.

*

Teoloģijas fakultāti ar cand. theol. grādu beiguši:

1. Augstkalns, Vilis.
2. Kampe, Leo.
3. Mangulis, Arnolds.
4. Pīlmanis, Jānis.
5. Priedulāja, Milda.
6. Rozenieks, Vilhelms.
7. Siliņš, Klāvs.
8. Spekmanis, Ernests.
9. Strubis, Jūlijs.
10. Ustups, Arvēds.

*

Par fakultātes pareizticīgo nodaļas štata docentiem ievēlēti cand. theol. P. Dāvis (sistēmātikā theol.) un cand. theol. J. Jansons (liturģikā).

*

Doc. E. Rumba studiju nolūkos aizbraucis uz Upsalu Zviedrijā, kur uzturēsies vienu gadu.

Ordinācija.

Dundagas baznīcā archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs 20. jūnijā mācītāja kārtā iesvētīja teoloģijas kandidātus V. Augstkalnu, J. Pīlmani un E. Spekmani. Dievkalpojumā asistēja prāv. Jaunzems, doc. Dr. A. Freijs un māc. E. Ville; svētrunu par Acta 16, 21—37 teica māc. V. Augstkalns. Jaunie mācītāji nozīmēti sekojošās vietās: Augstkalns par Piltenes iec. vikaru, Pīlmanis — Kuldīgas iec. vikaru, Spekmanis — Rīgas apr. vik.

*

24. jūnijā archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs savā katedrālē par mācītājiem ordinēja četrus teoloģijas fakultātes absolventus: J. Strubi, A. Manguli, L. Kampi un A. Ustupu. Ordinācijas dievkalpojumā asistēja doc. F. Treu's un māc. J. Teriņš. Svētrunu teica māc. J. Strubis par 1. Kor. 4,20. Jaunie mācītāji darbosies kā vikāri: Strubis — Cēsu iecirknī, Mangulis — Grobiņas iec., Kampe — Rīgas apr., Ustups — Bauskas iec.

Baznīcas un draudzes dzīve.

Ev. Brāļu draudzes garīgo darbinieku sanāksme notika Rīgā, 18. maijā. Sanāksmi ievadīja dievkalpojums, kuŗā runāja archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs. Sanāksmi atklāja

apr. valdes priekšnieks inž. J. Jansons. Sekoja prof. Dr. L. Adamoviča referāts par Brāļu draudzes sākumiem Latvijā, kurā profesors uzsvēra Brāļu draudzes pašdarbības principu baznīcas darbā un draudzes sirsnības un vienkāršības garu. Sannāksmes noslēguma dievkalpojumā piedalījās prof. Dr. V. Maldonis, prof. Dr. L. Bērziņš, un doc. E. Rumba.

*

Kaldabruņas baznīcā 23. maijā notika piemiņas plāksnes atklāšana brīvības cīņās kritušiem draudzes locekļiem. Plāksni atklāja ģen. Bachs, iesvētīja armijas māc. P. Apkalns.

*

Āraišu baznīcā piemiņas plāksni par tēvuzemi kritušiem dēliem iesvētīja 12. jūnijā archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs. Dievkalpojumā piedalījās mācītājs E. Bergs (teica svētrunu), Dr. A. Mačulāns, F. Brēdermanis, A. Piebalgs, K. Hermanis, J. Baumanis un viet. dr. māc. J. Meisters.

*

Kārsavas jauncelamai baznīcai 29. jūnijā lika pamatakmēni.

*

Ķekavā 4. jūlijā iesvētīja Brāļu kapus, kuŗos guldīt 1916. gada lielo kauju strēlnieku mirstīgās atliekas. Iesvētīšanu izdarīja māc. P. Apkalns.

*

Strenču baznīcai 11. jūlijā iesvētīja jauncelto torni. Atjaunota arī pati baznīca.

*

Raunas draudzei izcila svētku diena bija 25. jūlijs. Ar rosīgā draudzes mācītāja A. Treiča iniciatīvu

pagājušā gadā uzsāka vēsturiskās baznīcas atjaunošanas un pārbūves darbus pēc prof. Dr. P. Kundziņa projekta. Lielais darbs labi sekmējās un 25. jūlijā atjaunotais dievnams atvēra savas durvis draudzei, kuŗa pieminēdama savus par tēvuzemi kritušos dēlus, baznīcā uzstādījusi arī piemiņas plāksni. Svētku dievkalpojumu vadīja prāvesti K. Avots un A. Virbulis un tajā piedalījās arī apkārtnes mācītāji. Māc. A. Treiča ziņojums liecināja, ka pārbūves darbi izmaksājuši ap 50.000 ls, kas segti ar valdības pabalstiem un lielo draudzes atsaucību. Svētku dienas noslēgumā notika garīgs koncerts.

Uz baznīcas kongresu Oksfordā.

5. jūlijā izbrauca archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, pa ceļam iegriezdamies Zonderhauzenā, kur piedalījās Lutera akadēmijas konferencē. Prof. Dr. V. Maldonis uz Angliju izbrauca 7. jūlijā.

Kultūras fonds

piešķīris L. Ū. Stud. pad. grāmatnīcai prof. Dr. J. Bencingera „Isrāēļa literātūras vēstures“ izdošanai Ls 1500,—. Zlēku baznīcas remontam piešķirts 2000, bet Irbes baznīcas atjaunošanai 1500 latu.

Taboram 50 gadu.

13. jūnijā pagāja 50 gadi, kopš māc. Katerfelds nodibināja Jelgavā patversmi epileptiķiem un garā vājiem — Taboru. Pus gadusimta laikā no nelielās patversmes izaugusi viena no lielākām Latvijas psihiatriskām slimnīcām, kas tagad saucās Valsts Ģintermuižas slimnīca. Atceres dienas dievkalpojumā svētrunu

teica prāv. J. Reinhardts un archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs izdārīja svētīšanu.

Jaunekļu Kristīgās savienības

konferenci Cēsīs 27. jūnijā atklāja ar dievkalpojumu, kurā piedalījās archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, prof. Dr. V. Maldonis un mācītāji J. Teriņš, K. Hermanis un A. Piebalgs.

Kursi ticības mācības skolotājiem.

Ventspilī no 21.—31. augustam notika Baznīcas virsvaldes sarīkoti kursi ticības mācības skolotājiem. Kursus vadīs prāv. O. Jaunzems un lekcijas tajos lasīs archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, prof. Dr. V. Maldonis, prof. Dr. K. Kundziņš, doc. F. Treu's, māc. A. Voitkus un prāv. O. Jaunzems.

Ā r z e m e s

In memoriam.

Pēdējā laikā mūžībā aizgājušiem izcilajiem vācu teologiem pievienojies 76 gadu vecumā Bonnā mirušais vecderībnieks prof. Dr. Johanness Meinholds. Viņš bija dzimis Pomerānijā, bet savus zinātnieka darba gadudesmitus aizvadījis gandrīz vienīgi Bonnā. Meinholda vārds paliekami saistīts ar viņa ievērojamo darbu Einführung in das Alte Testament (1919.). Viņa darbu virknē vēl jāmin: Biblische Urgeschichte (1904.), Die Weisheit Israels (1908.), Die Geschichte des jüdischen Volkes (1916.).

Vācija.

Vācijas baznīcas stāvokli pēdējā laikā iezīmē apstākļi, ka spraiguma vietā starp evaņģelisko baznīcu un valsts varu uzmanības degpunktā izvirzījies konflikts ar katoļu baznīcu, resp. Vatikānu. Šo konfliktu izraisīja pāvesta 14. marta enciklika, kurā viņš Vācijai skarbi pārmeta konkordāta laušanu.*) Sekoja Vācijas pro-

tests, ko iesniedza sūtnis pie Vatikāna. Radās vēl daži sarežģījumi, kas stāvokli paasināja vēl vairāk. Tad vācu iestādes uzsāka plašu „tīrīšanas“ akciju katoļu klosteros un katoļu garīdznieku aprindās, kur tad — pēc sensacionālā ietērpā sniegtās vācu informācijas — arī atklājusies dziļa tikumiska pagrimšana. Šiem procesiem pret katoļu garīdzniecību Vācijā vainagu uzlika propagandas ministra Dr. Gebelsa 28. maijā teiktā, plašā runa, kurā viņš visas pasaules priekšā centās atsegt katoļu garīdznieku pārkāpumus pret tikumību. Apšūdzētos katoļu garīdzniekus joprojām nodod tiesu iestādēm, un jādomā, ka ar šīm prāvām Vācija arī jutīsies gandarīta un konflikts nenovedīs līdz galīgai diplomātisko attiecību pārtraukšanai ar Vatikānu, kas šķita iespējams agrāk.

Valsts attiecības pret evaņģelisko baznīcu vēl arvien nav atrisinātas. No vienas puses varam saskatīt zināmu iecietību no valsts puses. Tā jaunatnes vadonis Širachs, kas jau agrāk atsvabināja Hitlera jaunatni no apmācībām dievkalpojuma laikā, tagad parakstījis rīkojumu par jauniešu atvaļināšanu baznīcas un citu reliģisku

*) Enciklikas vācu teksts publicēts L'Osservatore Romano 1937. gada 67. numurā (22./23. martā).

apvienību uzdevumiem (konfirmandu mācībai un taml.). Evangeliskā baznīca pozitīvi var novērtēt arī valsts kanclera Hitlera runu 27. jūnijā Virzburgā, kurā viņš uzsvēra, ka autoritārā valsts ir celta ar Dieva gribu, un ka Dievs vienīgais viņu var padarīt stipru un nesatricināmu. Bet no otras puses lielu satraukumu baznīcas aprindās ienes daudzās mācītāju apcietināšanas, par visām lietām presē jau daudz pārrunātā māc. Nimellera apvainošana valdības kritizēšanā un tautas musināšanā. Šķiet skaidrs, ka valsts cieš evangelisko baznīcu par tik, par cik tā prot būt līdzeklis autoritārās valsts rokās. Šāda iekšējā baznīcas stāvokļa dēļ arī nevar pārsteigt Vācijas atteikšanās piedalīties Oksfordas un Edinburgas konferencēs.

*

Vācu misijas organizāciju izdots pārskats „Die deutsche evangelische Heidenmission“ sniedz ainu par pašreizējo vācu ārmisijas stāvokli no 1935.—1937. g. Pavisam darbojas 1561 misionārs un 12.093 algoti iedzimtie. Viņu uzraudzībā atrodas 1.307.788 jaunkristītie; 4424 tautskolās un 138 augstākās skolās mācās 255.819 skolēni. 35 slimnīcās darbojas 36 eiropiešu un 6 iedzimto ārsti. Vācija 1935. gadā misijas darbam devusi 5.260.707 marku pabalsta. Salīdzinot ar 1930. gadu, misionāru skaits audzis par 14%, iedzimto darbinieku skaits par 26,3%, atgriezto pagānu skaits par 26%. Turpretim Vācijas pabalsts pamazinājies par 29%. Pašreizējo ārmisijas stāvokli apzīmē par ļoti grūtu.

Anglija.

Londonas universitātē nodibināta sevišķa katedra, kur sagatavos dar-

biniekus arhαιoloģiskiem izrakumiem bībeles notikumu vietās. Katedras nodibināšanai nepieciešams 14.000 angļu mārciņu liels kapitāls. Piezīmējams, ka angļu arhαιoloģija pēdējos gados guvusi lielas sekmes, piemēram minot pēdējos papirusu atradumus. Tagad šis darbs ievadīts vēl plašākā gultnē.

*

Kā zināms, Itālijas valdība aizliedza itāļu Austrumāfrikā darboties citu valstu misionāriem. Tā kā šis aizliegums galvenā kārtā skar angļu misijas darbiniekus, tad angļu valdība reaģējusi paziņodama, ka turpmāk visās angļu kolonijās pielaidīs vienīgi angļu misionārus. Ar to dots diezgan smags sitiens visam ārmisijas darbam, kas plašāko rosmi uzrāda tieši angļu kolonijās.

Padomju Savienība.

Izstrādāts trešais piecades plāns, kas laikā no 1938.—1942. g. paredz visu klosteru un dievnamu nojaukšanu. Atstājamas vienīgi tās baznīcas, kas nozīmīgas arhitektoniski. Piecades laikā paredz noplēst pavisam 2900 baznīcas, 63 klosterus, 27 sinagogas un 19 mošejas. Piecadei noslēdzoties — 1942. gadā komunisma diktatūra atskatīsies uz 25 gadu pastāvēšanu. Tad starp 180 miljoniem PSRS iedzīvotāju 150 miljoni būšot ateistu un bezdievju. Šo 150 miljonu uzdevums būšot savu pārliecību izplatīt citās zemēs un kavēt kristīgās misijas darbu. To parāksot: 1) ar pretrelīģisku propagandu, 2) ar „šūniņu“ dibināšanu jaunatnē, 3) ar garīdznieku diskreditēšanu, 4) un regulārām sanāksmēm cīņai pret reliģijas ietekmēm.

*

„Züricher Nachr.“ atstāsta „Komsomoļski Pravdas“ artikuli par Krievijas par. tic. baznīcu ienākumiem. Tie sastādoties no brīvprāt. devumiem tieši garīdzniekiem, kuŗi neesot kontrolējami. Un tad no bazn. padomes maksājumiem, pēdējie esot sīki reģistrēti. Tie sasniedzot diezgan lielus apmērus. Tā ir minētas dažas Maskavas draudzes, kuŗu ienākumi pēdējā laikā sastādījuši 400.000 un pat 668.000 rubļu. Lauku draudzēs bijušas dažas draudzes, kuŗu ienākumi sasnieguši 24.000 rbļ. Šie skaitļi — protams, ja tie pareizi — runā tomēr diezgan skaidru valodu par baznīcas lietām Pad. Krievijā. Sv. R.

„Jour“ ziņo, ka Chodinkas kapsēta pie Maskavas, kur bija apglabāti pasaules kara laikā kritušie krievu kareivji, esot pārvērsta izpriecu laukumā. Kapu kopības esot nolīdzinātas, pie kam tur paglabāto kareivju mirstīgās atliekas daudzos gadījumos esot izkaisītas pa visiem vējiem. Jau priekš dažiem gadiem, kā „Jour“ apgalvo, padomju valdība paziņojusi savu nodomu, pārvērst izpriecu lauku-

mos visas Maskavas apgabala kareivju kapsētas. V. V.

Padomju Savienības kara komisārs Vorosiļovs iecelts par pirmo „armijas goda bezdievi“, bet viņa jaunākais brālis iesniedzis lūgumu, atvaļināt viņu no armijas, un paziņojis savam brālim, ka viņš gribot kļūt garīdznieks. Tā ziņo ārzemju prese. Sv. R.

Islama izplatība.

Pēc misijas organizāciju datiem redzam, ka pēdējā laikā lielu izplatīšanās tendenci uzrāda islams. Eiropas lielpilsētās ceļ mošejas, kopš gadusimtena sākuma četrkārt lielāks kļuvis islama laikrakstu skaits. Islams no sava itkā statistiskā stāvokļa iegājis aktivitātes fazē.

Par muhamedāņu skaitu pasaulē pieejama šāda statistika:

Eiropā 22,4 miljoni,

Āzijā 154,1 milj.,

Āfrikā 53,8 milj.,

Ziem. un Dienv. Amerikā 0,1 milj.,

Okeānijā 29,7 milj.

Kopā 260,1 milj.

Atbild. redaktors: māc. **Gustavs Šaurums.**

Redakcijas kolēģija: prof. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**,
prof. Dr. **L. Bērziņš**, doc. Dr. **A. Freļjs**,
māc. **P. Detlavs.**

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**
